KIRKE OG KULTUR

INNHOLD:

HEFTE 5 **MAI 1933** **40. ÅRG.**

REDAKTØR: EIVIND BERGGRAV

Kirke og kultur utkommer med 1 hefte hver måned undtagen i juli og august. Abonnement kr. 10.oo pr. år, utlandet kr. 12.50. Kan bestilles på postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspedisjonen, Rådhusgaten 30B. Eftertrykk av tidsskriftets artikler uten kildeangivelse er forbudt.

GUDLÖSHETSRÖRELSENS VÄRLDS-OFFENSIV

Av Prof. TORSTEN BOHLIN

1.

I sin fängslande framställning om den ryska samhällsomdaningen — *Uppryckt med rötterna* — berättar den ryskamerikanske författaren Maurice Hindus om en flock hemlösa pojkar, som han stötte på helt oförmodat sent en natt på en gata i Moskva. «Farbror, ge oss tio kopek till en semla!» Den trasige och smutsige pojkens bön blev utgångspunkten för ett samtal. Hindus interpellerar sina nyförvärvade vänner om deras ställning till religionen. Han frågar, hur många av dem som tro på Gud. «Inte en enda av oss,» svara flera röster i korus. — «Är ni ateister?» — «Alla är ateister,» svarar flockens ledare, «utom naturligtvis gamla käringar. Det finns inte någon Gud,» tillägger han tvärsäkert. Alla fnissa och börja sedan storskratta åt det roliga i saken.

En dylik episod kastar ett blixtljus över innebörden av den kulturomvälvning, som ägt rum i Ryssland efter 1917. År 1919 bildades i Moskva den tredje kommunistiska Internationalen. Den politiska, ekonomiska och industriella samhällsomdaningen stod först på programmet. Det ligger i sakens natur. Alla kulturella framsteg betingas ju enligt den kommunistiska synen av de ekonomiska. Men från början siktade man jämväl mot kulturrevolution, mot en ny livssyn och världsåskådning i marxismens tecken. Först efter Lenins död (1924) ha större resultat av den kulturella revolutionen kommit till synes.

Officiellt hävdar sovjetunionen visserligen religionsfrihetens grundsats såväl i förordningen den 23. januari 1918 som i den nya lagen den 8. april 1929. Gudlöshetspropagandan framställes alltså som ett enskilt, frivilligt företag i stil t. ex. med Sällskapet för sovjetunionens försvar mot luft- och gasangrepp. Men denna åtskillnad är uppenbarligen mera formell än sak-

lig. Kampen mot religionen ingår som ett nödvändigt led i kampen för det kommunistiska samhällsidealet; den är på intet sätt en «privatsak».

Den kulturella femårsplanen, undertecknad av Stalin den 15. maj 1932 och kungjord mot slutet av samma år, ger ett starkt intryck av den lidelse och målmedvetenhet, varmed man går till storms mot kyrka, kristendom och religion.

Detta aktionsprogram räknar med fem etapper. Under första året, 1932—33, uppgöres plan över samtliga kyrkor och gudstjänstlokaler, som skola stängas. (Det fåtal kyrkor som lämnas kvar skall väl närmast tjäna att illustrera religionens vanmakt i den ryska folkvärlden.) Senast våren 1937 skall uppgiften vara genomförd, antingen så att byggnaderna helt enkelt blivit stängda eller så att de omändrats till kommunistiska klubblokaler, biografer o. d. Under det andra året, 1933—34, skall man genom stegrad aktivitet och övervakning avskaffa alla religiösa «celler» i hemmen. Alla religiöst sinnade individer avlägsnas ur statens och industrins tjänst. All religiös litteratur och allt gudstjänstfirande förbjudas. Under det tredje året, 1934—35, skola gudlöhetscellerna utvecklas och stärkas. Till dess skola minst 150 antireligiösa filmer vara i ordning, för att användas främst i skolorna. Alla «kulttjänare», som vägra att nedlägga sina ämbeten, landsförvisas. Under det fjärde och femte året, 1935—37, fullföljes verket till det yttersta och utrotas gudsbegreppet ur det mänskliga medvetandet.

Bakom detta program står inte bara några ledares hänsynslösa vilja. År 1926 bildades De gudlösas förbund med centrum i Moskva. Enligt uppgift — de ryska sifforna äro visserligen omöjliga att kontrollera — har medlemsantalet från 87,000 under förbundets första år nu sprungit upp till över 5 millioner, fördelade på 60,000 celler. 1930 utgåvos antireligiösa böcker och broschyrer i ej mindre än 50 millioner tryckark. Tidningen *Besboscnik,* Den Gudlöse, påstås ha en upplaga på en halv million. Agitationen synes vara lika mångsidig som den är intensiv. Som exempel kunna nämnas dessa gudlöshetsutställningar och -muséer, dels ambulerande på landsbygden och i mindre samhållen, dels stadigvarande — inte sällan i f. d. katedraler och kyrkor. Här illustreras t. ex. bibelns skapelse-

berättelse, naturligtvis på ett förlöjligande sätt, och åskådliggöres religionens korrumperande inflytande i samhällslivet tiderna igenom. I detta sammanhang kan också omnämnas «Det gudlösa hörnet» i fabriker, skolor, kaserner. Det är ett gudlöshetsmuseum i miniatyr, kompletterat med appeller till ökad aktivitet i gudlöshetspropagandan. Radion utnyttjas självfallet energiskt, film och teater likaså, antireligiösa grammofonskivor och spelkort framställas och spridas i massor. Alldeles särskild uppmärksamhet ägnas propagandan i skolorna. Eftersom de religiösa föreställningarna enligt kommunistisk uppfattning icke ha sin rot i ursprungliga mänskliga behov utan äro följden av en förvänd uppfostran, är kungsvägen till religionens upphävande den ateistiska skolundervisningen. Allmän skolplikt anges som en av de avgörande förutsättningarna för kulturrevolutionens framgång. Den skall vara genomförd inom år 1934. (Här föreligga f. ö. oerhörda arbetsuppgifter, ty antalet analfabeter i åldern mellan 10 och 50 år beräknas till omkring 18 millioner.)

Redan på arbetsskolans nederstadium (åldern 8—11 år) ingår som en huvudpunkt på programmet politiskt vetande om kommunismen och undervisning i den materialistiska världsåskådningen — grundvalen för hela det kommunistiska uppfostringssystemet. En ateismens våg rullar över landet; den hotar att uppsluka framför allt den manliga ungdomen. Religionen har upphört att vara ett problem för allra största delen av revolutionens ryska ungdom, konstaterar Klaus Mehnert i sin studie *Die Jugend in Sowjetrussland.* Hindus, som i likhet med Mehnert företagit vidsträckta resor på den ryska landsbygden, påpekar emellertid, att denna nya medvetna ateism endast delvis kan tillskrivas den direkta gudlöshetspropagandan. Ty den möter även i avlägsna bygder, som äro helt oberörda av ateistisk agitation. Den tycks sprida sig med själva vinden. Hur är detta möjligt? Svaret — i varje fall en mycket viktig del av det — ligger i ett yttrande av ärkebiskop Vvedenskij, en av den ortodoxa kyrkans mest representativa män, när han fastslår att den utomordentliga bysantinska prakten varit den ortodoxa kyrkans största förbannelse. «Vår kyrka», vittnar han, «har strävat efter yttre pomp och ståt på bekostnad av den andliga fullkomningen. Den har vunnit glans, makt och

rikedomar men har förlorat sin själ. Det är därför den är stadd i upplösning.»

Hindus, som anför denna utsaga, gör för sin del gällande, att den ryske bonden alltid förblivit en hedning i hjärtat, huru troget han än må ha fullgjort de fromma ceremonierna och sina kyrkliga plikter. (Uttryckligen undantar han likväl dem som kommit under inflytande av vissa sekter. Att döma av olika upplysningar synas f. ö. sekterna — särskilt baptisterna — gå framåt. Omkring bibelläsning och husandakt samla sig nu i växande antal dessa fromma kretsar.)

För revolutionens män framstod den ortodoxa kyrkan såsom en del av det gamla förhatliga statsväsendet. Därmed var den utan vidare dömd. Jaroslavskij, den högste ledaren för gudlöshetspropagandan, förklarar öppet i en ämbetsberättelse, att kommunismen ända från revolutionens första dagar känt kyrkan som en fiende. Han erkänner, att alla präster, som manade till ohörsamhet mot sovjetregeringen, häktades, dömdes till döden och avrättades. (Av förkrigstidens 80 ryska biskopar braktes omkring 50 om livet; tiotusentals präster av lägre rang skola ha vederfarits samma öde. Hans Koch i «Bolschewistischer Gottsturm — und wir», Kommende Gemeinde, dec. 1932, s. 30.) Och när revolutionärerna uppreste sig mot kyrkans högsta dignitärer, när en helig man som patriarken Tichon kunde kastas i fängelse utan att hämnd från himlen ögonblickligen drabbade gudsförsmädaren, då kom allt i gungning för den ortodoxe bonden. Helgonen voro maktlösa. Varför då gå i kyrkan, varför lämna tribut till prästen? Bonden behöll sina brödkakor för sig själv och lämnade kyrkan åt sitt öde. Ingenting fanns längre kvar av hans tro.

Ateismens segertåg genom Ryssland i dessa dagar är icke möjligt att förstå, om man inte räknar med att den gått till storms mot en kyrka, som höll på att upplösas inifrån.

2.

Men den ryska kommunismen vägrar att stänga sig inom Rysslands gränser. Ryssland är det land, som redan genom sin blotta existens revolutionerar hela världen. (Stalin.) Och Rysslands kommunism känner det som en moralisk förpliktelse

att leda in världen på den rätta vägen. Under Moskvas politiska ledning stå kommunistiska partier i 60 länder. Basil Mathews omtalar i *Världsrörelser i kamp,* att i Moskva finnes ett universitet för proletärer från Orienten, där sjuhundra ungdomar från republiker i Centralasien åtnjuta en undervisning, som åsyftar att ersätta Muhammed med Marx och Koranen med das Kapital. (Här kan erinras om att enligt ett meddelande nyligen från De Gudlösas förbund skall gudlöshetsoffensiven framdeles i större omfattning än hittills utsträckas även till de av muhammedaner bebodda områdena av sovjetunionen. Till den ändan förberedes bl. a. en serie antireligiösa skrifter på tartariska språket.)

De ojämförligt största framgångarna utanför Ryssland ha tillsvidare vunnits i Tyskland. Oavsett alla förhållanden, föranledda av världskriget och dess efterverkningar, vilka förklara mottagligheten för en kommunistisk propaganda, har man att taga med i räkningen, att den andliga marken på många håll i Tyskland uppluckrats genom fritänkarrörelsen, som varit verksam sedan ett halvt århundrade tillbaka. 1881 bildade Ludwig Büchner Tyska fritänkarförbundet såsom en nationell gren av det året förut i Brüssel grundade Internationella fritänkarförbundet. Närbesläktat är Ernst Haeckels monistförbund av år 1906. I båda fallen gäller kampen inte bara tankefrihet och kyrkokritik, tron skall ersättas av förnuftet. Även om dessa sammanslutningar f. n. spela en förhållandevis underordnad roll — deras sammanlagda medlemssiffra överstiger ej 70,000 — så utesluter detta på intet vis, att här utförts ett rödjningsarbete, som på olika sätt kommer gudlöshetspropagandan till godo.

1905 startade Förbundet för fritänkeri och eldbegängelse — med tolv medlemmar. Det är den oansenliga organisatoriska begynnelsen till den nu så mäktiga gudlöshetsrörelsen i Tyskland. Kombinationen med eldbegängelsetanken behöver icke förvåna. Eldbegängelsen propagerades närmast ur ekonomiska och socialpolitiska synpunkter, men härmed förband man en protest mot det kristna evighetshoppet. Från 1930 kallar sig denna organisation, som under tiden smält samman med andra likartade grupperingar, Tyska fritänkarförbundet. Uttryckligen anges dess syfte vara att utbreda en ateistisk världsåskåd-

ning och att påverka lagstiftningen i alla kulturellt politiska frågor. Dess tidskrift Fritänkaren går ut i 450,000 exemplar.

Sin egentliga slagkraft torde propagandan ha fått därigenom, att Tyska fritänkarförbundet och tre andra smärre ateistiska organisationer sedan 1922 äro sammanslutna i Reichsarbeitsgemeinschaft freigeistiger Verbände der Deutschen Republik. (Rag.) Sålunda har vunnits ett centrum, varifrån en enhetlig aktion ledes — t. ex. i förhållande till regeringsmakten. Sedan 1931 finns därtill en särskild kommunistisk riksorganisation, Verband proletarischer Freidenker, med säte i Berlin, vars medlemssiffra uppges vara 123,000. (Förbjuden genom förordningen av den 3. maj 1932 är rörelsen givetvis alltfort verksam i det tysta.) Då Rag omfattar 676,000 medlemmar blir slutsiffran alltså omkring 800,000 organiserade anhängare av en ateistisk kulturpropaganda i Tyskland.

Vad gudlöshetsrörelsen i de nordiska länderna angår inskränker jag mig till några upplysningar om de svenska förhållandena. Medan propagandan i Tyskland förefaller att vara nära nog överorganiserad, saknas i Sverige tillsvidare en riksorganisation. Överhuvud är det synnerligen svårt att få exakta upplysningar; verksamheten synes vara övervägande underjordisk. Det svenska kommunistpartiet är splittrat i två grupperingar. Gudlöshetspropagandan hör egentligen hemma inom den ena av dessa fraktioner — den som dirigeras från Moskva. Fyra tidningar stå till dess förfogande. Fil. mag. Gösta Lindeskog, som underkastat sig mödan att taga sig igenom gudlöshetspropagandans snårskog i svensk kommunistpress senaste året, har i en enda av dessa tidningar funnit sammanlagt omkring 80 artiklar med uteslutande antireligiöst innehåll. (Den antireligiösa presspropagandan i Sverige, Vår Lösen, s. 88 ff., 1933.) I Den Gudlöse har man dessutom ett specialorgan för den antireligiösa aktionen.

«Den religiösa pesten,» skriver en kommunistagitator, «måste bekämpas på ungefär samma sätt som man bekämpar tuberkulosen eller kräftsjukdomarna.» Kampen har många former. Den s. k. cellbildningen spelar en betydelsefull roll. Det talas t. ex. om driftceller. Grupper på 3—4 kommunister skola nästla in sig i arbetslag och genom smidig, försiktig agitation genomsyra miljön. Inte minst angelägen är man att bilda

hemliga celler inom borgerliga sammanslutningar. Det uppges att särskilt idrotts- och nykterhetsrörelsen skall vara föremål för kommunistiskt intresse ur denna synpunkt. I trogen överenstämmelse med det rysk-kommunistiska aktionsprogrammet ägna sig de svenska meningsfränderna med iver åt barn- och ungdomsarbete. Det s.k. pioniärarbetet föranledde t. o. m. en motion vid årets riksdag som gick ut på samhälleliga skyddsåtgärder mot denna verksamhetsform. — Den avslogs emellertid.

En särskild kommunistisk barntidning utges. Det har uppgivits att närmare tre hundra kommunistiska söndagsskolor skola vara i gång. Att döma av upplysningar från olika delar av landet, särskilt utsatta för kommunistisk bearbetning, synes denna siffra emellertid vara åtskilligt överdriven. På ett par platser uppe i Norrbotten torde visserligen finnas kraftiga kommunistiska söndagsskolor. Å andra sidan har verksamheten på sina håll bevisligen måst läggas ned. Ett exempel på de metoder, som man nödgas tillgripa för att få deltagare: I ett norrländskt sågverksdistrikt, som jag nyligen besökte, visste man berätta, att kommunisterna med hjälp av blanka tvåkronor sökte locka över barn från de religiösa söndagsskolorna. (Resultatet blev i verkligheten klent. F. n. besöka omkring femtio procent av barnen i detta arbetardistrikt kyrkliga och frikyrkliga söndagsskolor.)

Till agitationsmetoderna hör vidare utdelandet av antireligiösa flygblad, prickning av religiöst sinnade arbetare — genom uppvaktningar och genom notiser i pressen. Naturligtvis hör också hit demonstrationer vid kyrkostämmor och i kyrkofullmäktige. Om det också är utsiktslöst att segra i votering, skall man i alla fall göra sig hörd och det på ett så irriterande sätt som möjligt. Naturligtvis inriktar man sig mot barndop, konfirmation, kyrklig vigsel och jordfästning. Man skulle vänta att inte minst i Stockholm kunna avläsa resultat av en dylik agitation. Enligt uppgift från initierat håll utvisa emellertid kyrkböckerna, som ju äro pålitliga vittnen, ingen nedgång i ifrågavarande siffror under senare år. I vissa Stockholmsförsamlingar skall utvecklingen rentav gå i motsatt riktning.

Att man icke skall underskatta sina fiender är en strategisk grundregel. Hur hetsig tonen än är i den kommunistiska pres-

sen och hur våldsamma invektiv som än komma till användning, förefaller det dock, som om den svenska gudlöshetspropagandan f. n. saknar vind i seglen. Någon panikstämning kan den i varje fall icke föranleda.

3.

Vi ha hittills betraktat gudlöshetsoffensiven uteslutande som en nedrivande kraft. Men man saknar på detta håll visst inte sinne för att religionen till sist kan övervinnas, endast om man har något positivt att sätta däremot. Man är inte blind för stämningsvärdet i kyrkliga handlingar och religiösa former. Religionen har knutits samman med de stora tillfällena i livet och förlänat dessa festlighet, skönhet, högtidlighet. Dop, konfirmation, vigsel, jordfästning kunna icke helt enkelt avskaffas. Kyrkans förhatliga grepp över folksjälen kan lossas, endast om de religiösa formerna ersättas med nya former, stämningsfulla som de gamla men fyllda av ett helt nytt innehåll. Hermann Waldenmaier — i den nyttiga uppslagsboken *Freidenkertum und Kirche* — lämnar en intressant redogörelse för vad som på detta område redan åstadkommits inom den tyska gudlöshetsrörelsen. Också i detta stycke har f. ö. den gamla fritänkarrörelsen utfört ett förarbete, som man förstår att fullfölja.

Dopet ersättes alltså av en högtidlighet med tal, dikter och musik. Särskild vikt lägges på att ersätta konfirmationen, så att de gamla stämningsvärdena skola återvinnas. Salen dekoreras med röda fanor och tänkespråk («Religionen är opium för folket» o. s. v.). Sång- och talkörer göra sin insats. Efter invigningstal uttalas emellanåt gemensamt «valspråket» med handslag som bekräftelse, minnesgåvor överräckas; ofta förekomma rytmisk dans och gymnastiska övningar som inslag, och det hela avslutas i regel med Internationalen. Waldenmaier återger kontentan av ett kommunistiskt konfirmationstal, hållet i Sportpalatset i Berlin våren 1931: Staten är kapitalisternas instrument gentemot dig, proletär. Utom de brutala hjälpmedlen polis, militär, fängelse ha kapitalisterna till sitt förfogande religionen. Den gör dig underdånig överheten, dum och feg. Unge kamrat, lär känna denne farlige fiende. Kämpa med oss proletära fritänkare mot denne medhjälpare till den

kapitalistiska utplundringen. Religionen skall dö, först när kapitalet har störtats genom den proletära revolutionen. — Svagare utvecklade äro ceremonierna för vigsel och jordfästning — familjens betydelse är ju problematisk för dessa kretsar. över graven sänkes den röda fanan. Huvudvikten ligger på jordfästningstalet, vars omkväde gärna är — utom tack till den bortgångne — förkunnelsen om individens betydelselöshet i världsalltet, samt den eviga växlingen mellan vardande, undergång och nytt liv. (Klaus Mehnert påpekar, huru svårt kommunismen har att finna sig tillrätta med dödens faktum. «Ich hatte stets und vor allem, wenn ich einen roten Leichenzug durch die Strassen von Moskau ziehen sah, den Eindruch, als wäre der Tod etwas Fremdes, Unorganisches, gleichsam Nichteinkalkuliertes in dem ganz auf Optimismus, Zukunftshoffnung, Fortschrittglauben aufgebauten sozialistischen Staat.» *Die Jugend in Sowjetrussland,* s. 262.).

Också de stora kristliga högtiderna skola ersättas. Jul, påsk, pingst begås såsom fester till förnuftets, ljusets seger. «Människan är uppstånden», ljuder det kommunistiska påskbudskapet. Pingsten är den fria andens fest.

Likaså har en kommunistisk kultdiktning sett dagen, i tonfall och uttryckssätt delvis anknytande till det kristna. Detta gäller särskilt lyriken, som står i samband med död och begravning.

I detta sammanhang kan omnämnas även kommunismens storartade sociala hjälparbete i olika länder. Internationella arbetarhjälpen, som grundades 1921 i Berlin, uppges omfatta 16 millioner medlemmar, individuella och kollektiva. Som exempel på dess hjälpaktioner kunna nämnas insamlingen till sovjetunionen 1921, (5 000 000 dollar), insamlingen med anledning av jordbävningen och hungersnöden i Japan 1923, hjälpaktionen för Tyskland 1923—24 (600 000 dollar), samt för Kina 1925 (250 000 dollar). Härigenom skapas i viss mån ersättning för den religiösa filantropin, och band av sympati knytas mellan arbeterklasserna i de olika länderna.

Tänker man särskilt på Ryssland, så firar ersättningstaktiken en triumf i Leninkulten: Leninhörnen ersätta de gamla ikonerna i hemmen, och till Lenins grav i Kremjl i Moskva går ett aldrig avslutat tåg av andaktsstämda pilgrimer.

4.

Hur skall man principiellt bedöma denna gudlöshetsrörelse, vars kynne vi i det föregående skisserat?

Först och främst är det angeläget att skilja klart mellan den äldre borgerliga fritänkarrörelsen och den kommunistiska gudlöshetspropagandan. Büchners, Haeckels och Ostwalds fritänkeri är individualistiskt. Det är fråga om individens rätt till fri utveckling, obunden av alla sanktionerade fördomar. Mot den historiskt givna religionen sätter man förnuftet och vetenskapen, enkannerligen naturvetenskapen. Därmed förbindes i regel en altruistisk etik, byggd på den mänskliga naturen. (Såsom ett färskt exempel kan nämnas Thomas Bonnevie, *Av den fri Tankes A B C*, Oslo 1932.) Alla mål och ideal, som mänskligheten koncentrerat i gudsbegrepet, gå för oss i uppfyllelse i vetenskapen, förklarar Ostwald i en betecknande sats. Fritänkarunionen av år 1931 — en sammansmältning av fritänkarinternationalerna i Brüssel och Wien (den senare socialistisk) — är starkt påverkad av dessa äldre liberal-rationalistiska idéer. Den kommunistiska gudlöshetsrörelsen har en helt annan inställning. Mot individualismen ställes här med obönhörlig följdriktighet kollektivismen. Individen är i sig intet. Massan är allt. Individuell egenart, personlighetsbildning är alltså överflödsvara. Värde får individen blott genom att underordna sig massan och genom att fullgöra dess uppdrag. Mot vetenskapen ställer man klasskampen. Naturligtvis är det inte fråga om varandra uteslutande storheter. Men vetenskapen underordnas medvetet klasskampens intressen. Huvuduppgiften är inte att förstå och förklara utan att kämpa och förändra. En förutsättningslös vetenskap är, förklarar man öppet, en chimär. Vetenskapen har stått i den härskande klassens tjänst. Den får och kan icke vara självändamål. Nu skall den göras till instrument för det klasslösa samhället. Den allmänna broderligheten, som var nerven i den gamla fritänkarrörelsens etik, ersättes med patos för klassen och av aktivt hat mot de övriga klasserna. Rastlös, hatfylld kamp mot klassens fiender, det är den kommunistiska etikens kategoriska imperativ. Ut ifrån dessa förutsättningar kan inställningen till kristendomen icke bli mer än en. Marx-Lenins sats om religionen såsom opium för folket avser närmast, att tron på ett hinsides leder till öd-

mjukhet och undergivenhet under de rådande samhällsförhållandena. Kristendomens hjärtpunkt finner Lenin i satsen, att man icke skall stå det onda emot. Han ser på kristendomen genom Tolstoys glasögon. Den psykologiska grundvalen för hans kristendomshat bilda givetvis intrycken från tsarkyrkans servilism och tvångsregemente. Liksom kristendomshataren Nietzsche har han från början fått en skev syn på vad kristendom i anda och sanning är. Men hans kampställning mot religionen torde icke ha blivit en annan, även om han mött mera av levande kristendom. Ty hans grundåskådning utesluter ett positivt ställningstagande till den kristna gudstron. Hans patos att skapa ett paradis på jorden är instängt i en ekonomisk-dialektisk materialism. Redan som 24-årig skriver han, att man måste skaffa av vägen allt som utger sig för att vara övernaturligt och övermänskligt för att därigenom övervinna osannfärdigheten. Ty dylika anspråk äro roten till all lögn och osannhet. (Anfört efter Karl Themel, *Lenin anti Christus,* s. 13.) Av Marx-Engels har han lärt, att kyrka och kristendom alltid framträtt såsom en socialpolitisk maktfaktor i de härskande klassernas tjänst, och att religion, moral och kultur blott äro medvetenhetsformer, som avspegla sociologiska förhållanden. Men Lenin går längre än dessa i sin radikalism. Han nöjer sig icke liksom sina lärofäder med att uppvisa gudstrons illusoriska art. Det gäller att gå aktivt tillväga mot dessa ödesdigra illusioner, som religionen omhuldar. Detta är bara en tillämpning av hans principiella motsättning till tron på att utvecklingen själv med inre nödvändighet skall leda fram till det nya samhället. All marxism är dialektisk, d. v. s. världen är icke något statiskt, stillastående utan rörelse, vardande, utveckling i kraft av de samhälleliga motsatsernas spel. Lenin hävdar lidelsefullt, att denna utveckling icke skall avbidas genom långsamma reformer utan måste påskyndas genom ett oerhört massornas kraftuppbåd, som samlar sig omkring ett enda: världsrevolutionen. Liksom han kräver ett despotiskt ingripande mot de borgerliga produktionsförhållandena, så kräver han oförsonlig kamp mot religionen i alla dess former.

Vad Lenin själv angår lär det icke kunna bestridas, att hans kamp är buren av personlig uppriktighet och av ett allt uppslukande socialt patos. Religionen har enligt hans erfa-

renhet alltid avtrubbat de sociala känslorna, insövt de olyckliga i liknöjdhet, bundit dem i slaveri, ersatt livet med döden. Vad han själv vill, det är *liv*, ett nytt fritt samhälle, nya, fria människor. Gorki, som stod Lenin nära, vittnar om att han alltid talade om ett enda: nödvändigheten att rycka upp de sociala olikheterna med rötterna och om vägarna, som leda till detta mål. Alltid kände man, betygar Gorki, att han själv osvikligt trodde på denna sanning och vilade i denna tro. (Herbert Grabert, Der atheistische Unglaube als Kampf für einen neuen Glauben, Kommende Gemeinde, dec. 1932, s. 80 f.). Yttranden av Lenin synas visa, att grymheten i kampen för honom framstod som en hård och smärtsam nödvändighet. Då han en gång ser en skara barn leka bekymmerslöst såger han: dessa barns liv är redan lyckligare än vårt. Deras öde är mindre grymt. Oss ha omständigheterna tvingat att vara grymma (samma arbete s. 8).

I enlighet med Lenins principiella inställning föres kampen mot religionen på två linjer: Även om den socialpolitiska aspekten är den förhärskande, och även om man uttryckligen avvisar en kampmetod, som utgår från allmänna, abstrakta förnuftssynpunkter, så utesluter inte detta, att man använder också förment vetenskapliga argument såsom tillhyggen mot religionen. Eftersom hela det kommunistiska programmet gör anspråk på att bygga på rent vetenskaplig grund, så tillhör det programmet att klarlägga de faktiska historiska och ekonomiska rötterna till det religiösa livet. I sin bok om religion och socialism (skriven 1907) har Lenin själv gjort försöket att bestämma religionen «biologiskt». Religionens ursprung hos naturfolken finner han ligga inte i lusten att fabulera e.d. utan i livets hårda nödvändighet. Den uppkommer ur tillvarons tryck på människan. Människan blir beroende av orsaker, som hon icke kan genomskåda. I sin vanmakt underkastar hon sig dessa orsaker, som hon föreställer sig såsom ett gudomligt eller gudomliga väsen. Religionens Gud är alltså i verkligheten ett komplex av tvångsmässigt uppkomna idéer. Genom klasträldomen fortplantas dessa genom historien, samtidigt som de tjäna att befästa klassträldomen och att förlama klasskampen. Vägen till det klasslösa samhället, paradiset på jorden, kan därför gå fram blott över religionens slutgiltiga förintande.

5.

Vilken är de kristna samfundens uppgift gentemot gudlöshetsrörelsens världsoffensiv? Den kan kort sammanfattas i fyra punkter.

Den allra första uppgiften måste vara att söka *förstå* denna lidelsefulla propaganda inifrån. Man måste göra klart för sig att den icke uppkommit på grund av rena godtycket eller rena ondskan. Hur demonisk den kommunistiska hetsen än må te sig, och vilka fruktansvärda övergrepp som än må ha begåtts mot de religiösa samfunden och enskilda troende, så är gudlöshetspropagandan likväl till icke ringa del begriplig såsom reaktionen mot tidigare missförhållanden inom kyrka och kristenhet. Mest uppenbart är detta orsakssammanhang ifråga om Ryssland. Men också hela den övriga kristenheten uppfordras redan genom förefintligheten av denna rörelse till självrannsakan.

En sådan hänsynslös självprövning — den andra uppgift, som vi ställas inför — måste gå ut över all andelös religiös intellektualism, där läran, teorin övar våld mot livet; den måste taga sikte på kyrkosamfundens socialetiska vanetänkande, där de givna samhällsförhållandena halvt omedvetet beklädas med ett slags gudomlig sanktion; den måste följaktligen gå till storms mot den passivitet och resignation i förhållande till samhällelig orättfärdighet, som i så stor utsträckning förefunnits inom den organiserade kristenheten. Den store indierns, Ramakrishnas, ord: *religion är icke för tomma magar*, måste skaka denna kristliga överandlighet, som fromt bekänner, att blott ett är nödvändigt, samtidigt som man själv har nog eller mer än nog att mätta sig med.

Härmed snudda vi redan vid den tredje uppgiften. Den måste vara den följdriktiga praktiska tillämpningen av det apostoliska ordet om tron, verksam i kärlek. Kommunismen nöjer sig inte med att resonera, den handlar. Kristenheten måste svara i handling, om den överhuvud skall giva ett svar, värt att höras i en nutidsvärld, som skälver av nöd och lidande. Inte lärda teoretiker utan den enkla självuppoffringens män och kvinnor äro i detta läge evangeliets bästa budbärare. Mot klasshatets eld måste tändas en väldig moteld. Den brinner redan, men dess låga måste flamma långt klarare och högre — den

självförglömmande kärlekens, som icke söker sitt. Men när det är kärleken som strider, så betyder detta, att kampen står icke *mot* människorna, icke *mot* de kämpande gudlösa; den står *om* dem.

Sist men icke minst uppfordras kristenheten till en djupgående uppgörelse även på livs- och världsåskådningens område. (Ty gudlöshetsrörelsen för kampen även med teoriernas vapen.) Även om det är en förödmjukande sanning, att den religiösa förkunnelsen ofta och mångenstädes kunnat verka som «opium för folket» i angiven mening, d. v. s. såsom ett ur socialistisk synpunkt ödesdigert kvietiv, så beror Marx-Lenins sats icke desto mindre på ett radikalt misskännande av det kristna evangeliets innebörd och mening. Den kristna gudsrikestanken innesluter kravet jämväl på en samhällslivets omdaning utifrån evangeliets rättfärdighets- och kärleksprincip. Och den vittutgrenade religiös-sociala rörelsen skänker åskådliga exempel på hur evangeliets samhällsreformatoriska fordran har satt viljor i brand runt om i alla länder inom kristenheten. (Jag tillåter mig här hänvisa till mitt arbete *Den kristna gudsrikestanken under 1800-talet och i nutiden.)*

Kyrkosamfundens sociala passivitet dömes av evangeliet självt. Ju mera kristet i anda och sanning ett samfund blir, desto starkare oro och smärta känner det inför missförhållandena också inom samhälle, stat och i den mellanfolkliga umgängelsen. Men gudlöshetsrörelsens anstormning ger oss en ny påminnelse, hårdhäntare än alla föregående, därom att kyrkosamfunden under århundranden samkat över sig försummelser och felgrepp i detta stycke, försyndelser mot mänsklighetens sak, som ropa högt mot himlen.

Till den principiella uppgörelsen hör jämväl en kritisk prövning av de förutsättningar, från vilka gudlöshetsoffensiven själv utgår. Den bygger helt och hållet på en materialistisk världsbetraktelse. När den härvid åberopar sig på vetenskapen, så kunde det gått för sig ännu på Karl Vogts och Ludwig Büchners tid. Men den tiden är längesedan förbi. Även om den nutida naturforskningen icke är sinnad att utan vidare underskriva astrofysikern James Jeans sats, att universum snarare börjar likna en stor tanke än en stor maskin, att materien är en skapelse av och ett uttryck för det andliga, så

är dess allmänna grundstämning likväl vördnad inför livets mysterium. Kommunismens försök att utge den teoretiska materialismen såsom vetenskapens egen världsåskådning måste avslöjas såsom ett falsarium. Motsägelsen, vara hela ståndpunkten lider, kan f. ö uppvisas genom en rent immanent kritik. Kärnan i Marx' förkunnelse är mänsklighet, arbetskultur, solidaritet. Detta idéinnehåll, vars giltighet anses stå höjd över all kritik, stammar ur den borgerliga kulturen. (Vilket icke stämmer så bra med den materialistiska historieuppfattningen.) Tron på människovärdet bottnar i sista hand i den religiösa tron på själens omätliga värde och allas likhet inför Gud. Kommunismen säger sig neka alla allmängiltiga sanningar. Men om man verkligen erkände blott själva klassintresset såsom handlingsmotiv, vilken mening skulle det då ha att kräva offer av den enskilde för andras, för klassens, för framtidens skull — en framtid som individen ifråga icke kan räkna med att själv få uppleva? Med vilken moralisk rätt — också kommunismen talar ju patetiskt om *moralen* — skulle man då klandra en medborgare, om han läte andra uppoffra sig, under det han klokt utnyttjade kapitalistsystemet för egen del? I tysthet måste man också här räkna med en ideologi, som är något annat och mera än avspeglingen av en viss produktionsordning, man räknar med något objektivt riktigt i moralisk mening, något — obetingat. Såvitt inte ståndpunkten är rena makt- och våldspolitiken, visar den sig vara i sista hand omedvetet metafysisk-religiös. Klassen, massan kan icke vara dess sista ord, även om den i det närvarande aktionsprogrammet överskuggar allt. Man lever i själva verket i en apokalyptikens atmosfär. Man tror på en framtidens nya, fria människa. Det är för hennes lycka man arbetar och offrar. Hur kan denna drömda människa vara värd alla dessa offer? Därför att hon dunkelt framstår såsom bäraren av ett oförytterligt värde, människovärdet. Hon bär, denna framtidsmänniska, det uppåtstigande, skapande livet, vars signatur är gemenskap, solidaritet. På denna punkt står slaget till sist. Antingen kommer detta ideal att förblekna, att bli täckmanteln för helt andra intressen, och hela rörelsen drives mot brutalitet, bestialitet, eller också måste en — låt vara aldrig så ofullgången — etisk-religiös livsinställning varda den ytterst bärande grundvalen för rörelsens

kämpande patos. Ty kan ett sådant människoideal förstås, och kan den hängivna, självuppoffrande kampen för dess förverkligande genomföras, utan att materialismen genombrytes och kontakten slutes med den innehållsfyllda, levande religionen?

Aldrig någonsin har kristenheten mött en så omfattande och en så målmedveten antireligiös offensiv som i detta nu. Det finns icke skäl att förtvivla. Icke ens om man härtill lägger, att en ännu allvarsammare fara hotar i de stora borgerliga skarornas hemska likgiltighet för de andliga värden, på vilka den västerländska odlingen vilar djupast sett. Men tidens andliga rådvillhet och vånda måste tvinga kristenheten att på ett annat sätt än hittills göra allvar av evangeliet. Kristenheten kan aldrig övervinnas utifrån, om den själv står i förbund med evighetens oövervinneliga makt. Og den Evige får segra i kristenheten, så skall gudlöshetsrörelsens världsoffensiv mötas av en kristen rättfärdighetslidelse och av en godhetens anda, som den i längden icke mäktar stöta tillbaka. Den som tror på Jesu Kristi Fader får aldrig förtvivla om denna mänsklighet, som mitt i sin förnekelse och sin världsbesatthet likväl är skapad *av* Gud och *till* honom.

Torsten Bohlin.

MITT MØTE MED OXFORD-BEVEGELSEN

Av professor EMIL BRUNNER, Zürich.

Det har vakt stor opsikt at barthianeren professor Brunner i Zürich har uttalt sig om Oxfordgruppen. Med professorens tillatelse bringer vi her det vesentlige av hans orientering angående den stadig mer fremtredende bevegelse.

Red.

Å fortelle ligger ikke for mig som systematiker, men dette skal allikevel fortelles. Jeg hørte for første gang om Frank Buchman og Oxfordbevegelsen da jeg høsten 1928 holdt forelesninger ved universitetet Princeton.

Enskjønt min vertinne, en professorfrue, fortalte meget begeistret om den store innflytelse som denne bevegelse hadde hatt blandt studenter, professorer og andre, følte jeg mig slett ikke tiltrukket av det.

Mitt inntrykk dengang var (et meget lite autentisk billede) omtrent således: Studenterkonventikler med noget ekstraordinært, som grenset inn på det pikante, gjensidig skrifte av menn og kvinner, som gikk «i dybden», åpenbart en temmelig skummel atmosfære blandet med bodsalvor og erotisk sensasjon. Den antagelse at disse mennesker skulde vilde noget av det samme som den nye åpenbaringsteologi var åpenbart en misforståelse, som kanskje hadde sin grunn deri at begrepet synd var noget centralt hos begge. Mitt foreløbige resultat var: Ny og ikke særlig sympatisk form for pietistisk vekkelseskristendom av den vestlige typen. Hvor dårlig dette billede svarte til virkeligheten har jeg først erkjent 4 år senere.

Det gikk 2 år før jeg, først i Sweitz, siden i England, gjennem venner hvis dom jeg stolte på, atter hørte om saken og begge ganger meget rosende. Den ene hadde sett fruktene av en sådan «Oxford»-vekkelse blandt sine egne venner, og den annen fortalte ut fra egen iakttagelse om de store ting som var skjedd ved universitetet i Oxford. «Et helt universitet vakt

til levende tro og et liv i bønn» — og endog Oxford, centrum for det intellektuelle og sociale snobbeskap, utklekningsanstalten for moderne skeptisisme. I sannhet, en ikke helt ordinær begivenhet! Jeg var rede til å høre mere om dette. Men nu hendte det ulykksalige at det efter et av mine aftenforedrag ved Kings College i London kom bort til mig en romantisk, verdensfjern og femenint utseende yngling som forestilte sig som hr. v. X. og innbød mig til et Oxford-gruppemøte hos grevinne Y. Det var for meget for mitt schweitzerhjerte. Frelsesarmevekkelsesvirksomhet i slumkvarter kunde jeg alltid klare. Men salongfrelsesarme i greve-bekvemmeligheter — nei. Den smule interesse som var vakt var forsvunnet igjen.

For ¾ år siden kom Oxford-folkene til Zürich. Nogen av mine beste venner, som også har god dømmekraft, bragte i forveien denne begeistrede omtale: «Nei, ingen pietisme, ingen skummel bodsatmosfære, ingen sjele-elting, ingen lummer fromhetsluft men glade, frie kristenmennesker, som lever ut fra Guds kjærlighet og selv utstråler kjærlighet og som fører andre ganske enkelt og liketil inn i sin Gudsglede.» Således omtrent lød budskapet. Hvad skulde jeg si til det? Min venn har sans for det ekte og edle. Jeg hadde imidlertid lest den eneste tyske beretning om Oxford-gruppen, og den hadde efterlatt et ubehagelig inntrykk. Det blev ingen annen råd enn å lære ved selvsyn. Jeg kom ikke i større føling med Zürich-gruppen. Arbeidspresset var dengang for stort og arrangementet lite sympatisk. Frank Buchman var der ikke, og de som var der gjorde ikke større inntrykk, men inntrykk gjorde allikevel deres beretninger, som for det meste var av selvbiografisk art. Der fortalte en tidligere berømt Londoner-kirurg hvorledes han, skjønt han lå helt under for lasten, var reddet ved Buchman's forunderlige sjelesorg. Der fortalte en der tidligere tilhørte Hollands jeunesse dorèe om sin egen vekkelse og enda mer — om hele Syd Afrikas vekkelse på tvers av alle raser og nasjonaliteter og samfundsklasser. Der fortalte den ene efter den annen hvad Kristus, hvad ordet om korset hadde gjort for ham. Og måten man slog an med menneskene på — ikke påtrengende, og dog uten omsvøp, ingen from jargon og dog direkte fra bibelens centrum budskapet om synd og kors — utløste hos mig som ofte hadde erfaret kraftløsheten i de kirkelige prekener, nagende spørsmål. Og dertil

kom virkningen på mine venner. De begynte virkelig å lese bibelen, å be, og hvor før ordet om Kristus hadde satt en mur mellem oss, blev der nu knyttet personlig kontakt.

Og dog, nei, nei intet for mig. Jeg kunde ikke nekte for at her skjedde noget som viste tydeligere hen på hvad der menes i den bibelske forkynnelse enn det meste av det jeg så i kirken. Og dog var dette en fremmed vei, i siste innstans en vei som kunde føre ut i farlig villfarelse. Her stod atter den fromme personlighet, det vakte og omvendte menneske og de fromme oplevelser som det hvorom all interesse samlet sig. «Kristus» — ja men den Kristus som er synlig for mig og som jeg oplever i min egen omvendelseserfaring, den mystiske, men ikke den bibelske Kristus. Dette mystiske drag i bevegelsen synes også å komme frem i deres hovedprinsipp om «førelsen» som man søkte i stillhet og fikk tak i som den indre stemme akkurat som hos kvekerne. Så kunde de da dra sin vei med alle fromme svermere og utbre sine fromme oplevelser fra by til by.

Kanskje blev også ved dem Kristus forkyndt der hvor vi ikke lett når hen. Men denne pragmatiske tenkning ut fra virkningen må ikke fordunkle spørsmålet om sannheten for oss. Hvis kirken innlater sig på det så har den solgt og tapt førstefødselsretten til den evige sannhet for en rett linser hvis betydning er uten blivende verd.

Til dette første husparti i Zürich sluttet sig et annet. Men jeg måtte fremdeles ta avstand selv efter endeløse samtaler med mine «omvendte» venner. Hele denne omvendelsesopfatning og -praksis måtte være en misforståelse og ikke i overensstemmelse med det som i det nye testamente heter tro og omvendelse. Og dog slapp ikke saken taket i mig. Under en svær sykdom erfarte jeg sannheten av den lutherske lære at først i anfektelsen viser det sig hvad som kun er forstandstro (Kopfglaube) og hvad som er hjertets sande tro. Og når jeg så på mitt eget liv og mine troende venners liv, så måtte jeg atter tenke på de sydafrikanske og andre beretninger om «seire» som virkelig var mulig for mennesker som levde i jordiske kår og på apostelens ord om åndens frukt. Det samstemte noget med mitt eget livs førelse. Eller — lå jeg her under for det gamle, men stadig tilbakevendende pietistiske bedrag, en psykologisme, som vel kunde forenes med den katol-

ske lære om infusio gratiae, men ikke med den protestantiske kjernelære om «synderens rettferdighet»?

Bare selvsyn kunde få en ende på denne vakling.

Visstnok ugjerne, men med den bevissthet at det engang måtte skje, avbrøt jeg min ferie for i det minste i annen halvdel av ferien å få være tilstede i Ermatinger husgruppe. Der fikk jeg også den sjeldne anledning å få treffe Frank Buchman og nogen andre førere innen bevegelsen. Jeg gikk som kritisk iakttager, klar over mitt teologiske ansvar. Jeg er glad for at jeg gjennemførte denne rolle. Teologien er nu engang et viktig vakthold og ve den teolog som lar sig overrenne av beviser fra praktisk virksomhet. «Også fariseernes disipler driver ut demoner». Hvis den sats som en kvinnelig deltager skulde ha uttalt: «Hvad vi tror er likegyldig, hvis bare troen er virksom», skulde gjelde, så var for mig saken dømt. Mellem pragmatisme og evangelisk budskap gives det bare et enten—eller. Men som teolog måtte jeg også ta frem i erindringen ordet: «På fruktene skal I kjenne dem». «Ordet alene gjør det» — javel. Men «Guds rike består ikke i ord, men i kraft».

Hvad man får høre i en slik husgruppe er fortellinger eller «vidnesbyrd» av slike der har oplevet Guds verk. Disse vidnesbyrd er av forskjellig slag. De fleste forteller aktuelt og liketil om sin omvendelse. Således forteller en engelsk gymnasielærer, en tidligere officer, hvorledes han kom inn i en slik husgruppe som agnostisk humanist, hvorledes hans anger over sitt tidligere syndige militærliv trengte sig frem til han måtte bekjenne sin skyld, og hvorledes han i denne bekjennelse fikk adgang til Kristi tilgivelse og gikk inn i et nytt liv med nytt innhold og en før ukjent frihet. Eller en kvinnelig kommunist forteller om sine oplevelser blandt bolsjevikene i Paris og Moskva, om sin begeistring i begynnelsen, den senere nøkternhet og om sammenbruddet til slutt, fra hvilket hun blev reddet ved sitt møte med gruppen og enda langt mer ved sitt første møte med den levende Gud.

Ved siden av disse vidnesbyrd spilte de beretninger som lederne selv kunde meddele, en stor rolle. Således fortalte en av de yngste deltagere, en misjonærutdannet teolog, hvorledes han på en biltur sammen med en venn hadde truffet på en av landeveiens arbeidsløse som var i en fortvilet situasjon. Han hadde

straks tatt sig av ham og ført ham inn i en husgruppe i Oxford, og ved dette var han kommet til nytt liv i tro og lydighet og også til et nytt ordentlig familieliv. Eller Gandhi's bekjente biograf og en intim venn av Tagore, C. F. Andrew, forteller hvorledes han på sitt siste besøk i Syd-Afrika hadde lagt merke til hvordan rasevanskelighetene var lettet betydelig og hadde opdaget at Oxford-bevegelsen var grunnen. Eller en tidligere jordbruksminister fra Nord-Amerika forteller hvorledes han efter å ha kommet i berøring med «gruppen», kunde omgåes kommunistene i sin by på en helt ny måte.

Felles for alle beretningene er hvordan man for første gang er kommet til en virkelig erkjennelse av sine synder, hadde bekjent dem, tatt imot budskapet om soningen i Jesus Kristus og i bønn mødt den levende Gud.

Noget annet som man også beskjeftiger sig med i en sådan gruppe, er foredrag av lederne over gruppens hovedprinsipper. De er egenartede, spekket med fortellinger fra egne erfaringer, alltid helt direkte siktet på det praktiske — lydighet mot Guds bud, og alltid fremhevende det centrale i evangeliet: rettferdiggjørelse av nåde alene og om åndens fornyende kraft. Ved siden av det utmerkede kunne man også høre middelmådige ting, men i alle tilfelle god praktisk kristendomsundervisning.

Ved siden av disse felles foranstaltninger — hvortil også kommer felles gudstjeneste med kirkemenigheten — fantes også nogen særgrupper for menn, kvinner og prester. Der diskuterte man med stor åpenhet om sjelesorg og praktiske etiske problemer i lys av Guds ord. Flere har fortalt at det avgjørende for dem skjedde i disse spesialgrupper, fordi de her for første gang kunde tale helt åpent om de ting som stod i veien for troen. Dessuten hadde man bibeltime hvor det nye testamente blev gjennemgått. Og dog er med alt dette ennu ikke nevnt det som er det avgjørende og nye for bevegelsen: den enkeltes intensive sjelesorgsamtale med en eller annen av lederne. Hele bevegelsen er opstått ved personlig enkeltmanns sjelesorg. Sjelesorg er blitt dens hjerte og bevegelsens virkning hviler fremforalt på den.

Frank Buchman er en sjelesørger av store dimensjoner, og han har forstått å utdanne sine hjelpere ved årelangt samarbeide, intimt fellesskap, ved innvielse i alle

sine sjelesorgerfaringer, ved strengt arbeide, tukt, ved lønn, bibel- og menneskestudium til ualmindelige sjelesørgere. Man kunde kalle hans mannskap for en omreisende sjelesorgorden, når man bare ikke forbinder dette begrep med forestillingen om lovregler, asketiske hellighetsbestrebelser, ytre organisasjon og heller tenker på en stor familie, hvor far omgåes sine sønner og døtre i et kristenmenneskets frihets sande ånd, i glede og naturlighet, hvis livs frukter i troen hviler på Guds barmhjertighet og alvorlig lydighet mot hans bud, og som gjør sitt daglige arbeide, taler om sine planer og stiller sitt liv under Guds ledelse.

Frank Buchman gir inntrykk av å være et almindelig, glad og godt menneske, det er slett ikke noget påfallende ved ham. Han er ingen «stor personlighet». Han har ikke den «magiske» førers kvalitet. Han er hverken en fremragende vekkelsespredikant som Whitefield eller Moody, eller en genial organisator eller en fremragende teolog. Han var en almindelig luthersk prest i sitt hjemland Pensylvania. Hans familie er av schweitzisk oprinnelse. Den åndelige næring i ungdomstiden var bibelen, Heidelberger- og Luther-katekismen. Han ønsket ikke å være noget annet enn en god evangelisk prest. Sin egen omvendelse daterer han fra en enkel preken over korset som han som ung prest hørte i en liten engelsk landskirke. Han opdaget at han hittil ikke hadde gjort riktig alvor av sin tro. Hans eiendommelige virksomhet begynte da han som prest ved universitetet i Pensylvania ved en beryktet brennevinssmuglers omvendelse, erfarte den hellige ånds kraft. Universitetet lyttet til. En atheistisk professor var den første som denne begivenhet førte til Kristus. En agnotisk student, som han lenge hadde levet sammen med, blev den annen. Over 1000 studenter og et dusin professorer fulgte i løpet av kort tid efter. Livet ved universitetet blev et annet. Kristus var trådt frem som en kraft. I flere år reiste så Buchman på misjonsområdet som «misjonærenes misjonær», som man kalte ham. I huset hos en fornem kinesisk diplomat, hvem han hadde fridd ut av et lastefullt liv til et liv i bønn og tjeneste, opstod helt spontant den første husgruppe, som fikk stor innflytelse for det kinesiske misjonsarbeide. Lignende ting skjedde i Indien. Ved en vill college-ynglings overraskende omvendelse kom en innbydelse

til Cambridge, og det blev anledningen til den egentlige Oxford-bevegelse. Overalt var det ut fra sjelesørgeren Buchmann de store trosvekkelser utgikk.

Buchman stod, som tusen andre alvorlige prester, forskrekket og bekymret overfor den kjensgjerning at forkyndelsen av Guds ord i prekenen, selv om dens tone, form og innhold var feilfri, allikevel forblev virkningsløs. Likeledes var det forstemmende å se at et voksende flertall av mennesker, særlig blandt de ledende klasser, ikke lenger tok nogen notis av kirkens preken. Hans erfaring viste ham at personlig sjelesorg rummet uanede muligheter. Men dette sjelesorgarbeide hviler hos Buchman og hans folk på særegne forutsetninger som ikke enhver prest bringer med sig.

Den første forutsetning er sjelesørgerens fulle solidaritet med den annen. Han må gjøre fullt alvor av at en synder taler med en synder. Enhver «jeg»-maske må falle, likeså må avstanden mellem en givende og en mottagende, en «der oppe» og en «ennu der nede» forsvinne. Sjelesørgeren taler åpent om sin egen svakhet og sine egne feil og bringer derved den annen på sin side til å være åpen. Denne ganske konkrete og aktuelle erkjennelse av sine synder er forutsetningen for forståelse av Kristus-budskapet. Ved denne holdning blir det forståelig at skrekken for å skrifte bortfaller. Man gjør alvor av dette at tilgivelsen gjelder selv for aldri så grove synder, og at vi, sjelesørgeren såvel som den annen, alle er syndere.

Men for å komme inn i denne sjelesorgsituasjon, er det nødvendig ved fortrolighet å vekke iallfall et skjult håp om at hjelpen er mulig. Dertil tjener nu de mange vidnesbyrd. De spiller samme rolle som underne og tegnene i urkristendommen.

Den tredje særskilte forutsetning er i gruppen, lederskapet. Buchman har der optatt en apostolisk tradisjon som også finnes i Waldenser- og Wiclif-vekkelsen. Han reiser aldri alene og arbeider aldri alene, men har alltid med sig medarbeidere med hvem han deler arbeidet, rådfører sig, og er felles med dem i bønn til Gud. Derved er det lykkes ham å holde sin egen person i bakgrunnen. Vel er «Frank» det anerkjente overhode i den store familie, men jeg har fått erfaring for hvor ledelse og fellesskap her går sammen i felles ansvar. Å gjøre sine medarbeidere selvstendige er et av de viktigste anliggender for

Buchman, og det er lykkes ham inntil det forunderlige. «En kan falle, men to kan stå imot.» Dette ords sannhet har de fått erfaring for. En bekjent engelsk journalist vilde gjerne ha en sensasjon. Han ber Buchman om en audiens. Buchman er i Syd-Amerika, men i steden treffer han tre av hans hjelpere. Ved sin ualmindelige fine og naturlige måte å fortelle om sitt arbeide på gjør det et mektig inntrykk på ham. Det dreier sig ikke mer om sensasjon, men om ham selv. Istedenfor sensasjon skriver han den beste bok som er skrevet om bevegelsen: «For Sinners only». Således er flere av Buchman's tilhengere ført inn i arbeidet.

Og endelige kommer vi til den fjerde og kanskje viktigste eiendommelighet ved denne sjelesorg: Buchman gir alltid den som har funnet sin frelser i Kristus, straks et arbeide som ikke bare skal bevare ham i troen, men også gi ham vekst. Luthers ord: «materia fidei est voluntas» er helt efter Buchmans' hjerte. Han er en fiende av alt føleri. «Tro virksom i kjærlighet» — en annen tro anerkjenner han ikke. Enhver kristen er en miles christianus, en soldat i Guds hær.

Så vokser også frem av denne sjelesorg gjenoplivelsen av det almindelige prestedømme. Enhver som ikke vinner andre for Kristus, med hans tro kan det ikke stå rett til, det er en av gruppens hovedsatser. Alt levende viser sitt livs kraft ved å reprodusere sig selv. Forat ikke dette skal bli noget svermerisk legger Buchman stor vekt på at den enkelte som er vakt til nytt liv skal slutte sig til en gruppe. Communio sanctorum skal her ved samfundet med den ene Kristus ta konkret praktisk form i den av Luther og Calvin så sterkt betonte communicatio omnium bonorum.

Men dette skal ikke bli til sektmakeri. Derfor ingen organisasjon. Og kirken skal ikke gjøres overflødig, tvertom den enkelte skal nettop gjennem gruppen føres til kirken. Og kirkens menn vidner nettop om hvorledes de får hjelp nettop fra gruppene.

At heller ikke den kirkelige forkynnelse kan forbli uberørt av dette, sier sig selv. Hundreder av prester bekjenner hvorledes deres preken ved berøring med bevegelsen har fått ny kraft og hele deres virksomhet er på uforståelig måte blitt så fruktbar. Som eksempel kan nevnes hvad en ung hollandsk

teolog skriver. Han er nu sjelesørger ved et universitet i Syd-Afrika. Han har studert hos Barth og er fremdeles meget takknemlig for hvad Barth's teologi har gitt. «Livet er for mig blitt nytt. Det har for mig fått en stor og rik mening. Bibelen er nu for mig en bok til undervisning og rettledning, nettop skrevet for mig. Korset er nu virkelig alle tings midtpunkt. Jeg føler et ganske anderledes ansvar overfor mine medmennesker her. Gud sender mig ofte like inn i deres liv. Og endelig — sandelig ikke det minste — hvilken glede over trosfellesskapet! Og alt dette er Guds verk som ved Kristus har forsonet mig med sig selv og gitt mig lov til å være forkynner av forsoningen.» Først nu mener han å forstå Barths tale om lydighet. Dette brev er typisk. Han viser med stor åpenhet hvorledes han som Barth's elev mente å vite hvad evangelium var, men hvorledes det bare var en forstandssak. Og teologien blev først livsvirkelighet for ham i det øieblikk han helt konkret erkjente sin synd og gjennem gruppen fikk høre menneskers bekjennelser.

Så har jeg gjennem Ermatinger-møtet lært å kjenne og forstå gruppebevegelsen og dette bekjentskap betød noget stort for mig: Nytt ansvar, ny erkjennelse og fremfor alt nytt håp. Siden er de fleste av mine betenkeligheter forsvunnet, men ikke alle. Blandt disse beskjeftiger mig ennu deres lære og praksis om «frelsen». Det viktigste er mig ikke problematisk. Daglig å bøie sig inn under Guds ledelse hører tvertom med til et ekte kristenliv. Derved kommer nemlig frem at ikke bare vi taler med Gud, men også Gud med oss og at han hvert øieblikk vil noget bestemt med livet vårt og at vi skal ta imot i tro dette konkrete bud fra Gud. Heri adskiller de sig fra mange andre vekkelsesbevegelser, idet de nemlig er så fri for lovtrelldom og tranghjertethet. Et kristenmenneskes frihet er den egentlige hemmelighet ved frukten av deres sjelesorg. Dette gjør dem også istand til å vinne verdensmenneskenes fortrolighet.

Man har vel heller ikke betenkeligheter overfor dette at Guds ledelse ikke bare gjelder de største, men også de små ting. Ti hvad er «almindelig» når man vet at man står i Guds tjeneste? Men man blir litt betenkt overfor den «teknikk» å motta denne ledelse i meditasjon, og fremfor alt overfor dette ord:

«Jeg har Guds opdrag til å gjøre dette eller hint.» Visstnok er gruppelederne sig bevisst at denne ledelse ikke uten videre kan ansees som inngivelsen av den hellige ånd, at den hellige ånd leder oss gjennem våre menneskelige tanker, som kommer fra vår indre drøftelse, at disse tanker ofte kommer i indre strid med hinannen og at vi følgelig bare stykkevis og indirekte kan kalle noget for Guds ledelse. Men nettop den nøitrale ubestemthet overfor uttrykket «ledelse» merket jeg kunde føre til en falsk fordring på guddommelig ubetingethet for noget meget menneskelig, og dermed lå faren for svermeri nær. Og «teknikken», som blir øvet i taushet, leder undertiden til at man betrakter den hellige ånd som et orakel som man tar til inntekt for alt mulig.

Heller ikke min betenkelighet ved offentlig vidneavleggelse er forsvunnet. Dette gjelder ikke saken selv, men slik som det praktiseres. Det offentlige vidnesbyrd blir lett forvekslet med skrifte, noget som ikke bare er pinlig, men også sjelefarlig. Likeledes kan det å vidne lett bli selvfølgelig utstilling av det «omvendte» menneske. Begge deler tok bevegelsens ledere avstand fra. Skrifte skal være under fire øine, og vidnesbyrdet skal alene ære Gud ikke mennesker.

Men viktigere enn alt er det likefremme og avgjørende spørsmål: Dreier det sig her virkelig om bibelens budskap om Jesus Kristus, om forsoning og forløsning av en fortapt verden og om et kommende Guds rike? Jeg har talt med Buchman og flere andre ledere om saken. Ingen av dem er store teologer. De er mer kommet til erkjennelse av bibelens budskap ved personlig sjelesorgerfaring enn ved videnskapelig studium. Men man hører sjelden i kirkene så dyp og grundig bibelsk tale om korsets betydning. Men lederne sier selv at de trenger videre innsikt i bibelstudiet.

På den annen side kan heller ikke bestrides at læren og forkynnelsen ikke alltid er slik at man ikke ønsker å komme med innvendinger. Det enkle og konkrete går undertiden ut over dybden. Men vi må huske at gruppen vil ikke erstatte kirken med dens universelle budskap, men ad sjelesørgerisk vei føre dem til kirken, som før har stått fjernt fra den og forkynnelsen overhodet. De har en annen opgave enn å ta stilling til den rene lære. Dertil kommer at Buchman er i besiddelse av stor

tålmodighet når det gjelder dette. På mine innvendinger svarte han: «De er ennu barn, men deres erkjennelse vokser med deres åndelige erfaring. Men erkjennelsen må ikke springe foran erfaringen, da blir den skadelig.» Det er sakens annen side.

Buchman's håp gjelder kirken som helhet og den hele menneskehet. Han ser den kommende verdensrevolusjon med dens redsler som det sannsynligste. Han ser kirkens trossvakhet og mangel på holdning overfor dennne kommende katastrofe. Han er videre overbevist om at hverken politisk eller økonomisk systemskifte vil bringe nogen virkelig hjelp. Den virkelige kraft, sier han, er nu enten hos dem som er hele i sin Kristuskjærlighet eller i sitt Kristus-hat. Det gives bare en redning fra katastrofen: En vekkelse av kirken over hele verden ut fra den hellige ånds kraft. På denne hellig-åndens underbare kraft tror han, i denne tro lever han som få andre, i tro på Jesus Kristus som ved sin ånd kan skape nytt liv og redde samfundet.

Hvad gruppemenneskene bringer en er ikke noget nytt. De vet også selv om det. «Det er ikke særegent, men normalt kristenliv» sier Buchman. Men det er dette normale vi har glemt og som vi trenger. Og vi må være hjertens glade for denne vekkelsesbevegelse.

Bevegelsen har mange farer. Men hvem har ikke det? Vårt normale kirkeliv har det sandelig også. Vi har altfor lett for å gripe til ord som svermeri og pietisme. Det skal vi vokte oss for. «Jeg er immun overfor bevegelsen» sa engang en prest til Buchmann. «Meget godt,» sa Buchman. «De har øiensynlig ikke behov for oss. De er nettop den forkynner som vekker en hunger efter Guds ord og som stiller den, at menneskene kan komme i stadig større og større mengder. De er nettop den sjelesørger som enhver vender sig til med åpen fortrolighet. Derfor skjer vel ved Deres forkynnelse sjelesorg, som det står så riktig til med at ordet om Kristus «bor rikelig» i hjemmene, at folkene også i uken samler sig i små grupper om Guds ord, at de ved sitt legmannsspresteskap gjør tjeneste for Kristus, at deres liv blir nytt, glad, fritt med daglig øvelse i bønn, ved bod og skrifte sig imellem. Det skjer vel nettop hos Dem disse underlige ting, som er så naturlige der hvor Kristus lever og

virker. Hvorledes skulde De da ha behov for oss, som ikke vil annet enn det som skjer i Deres kirke? De ryster på hodet? Virkelig, disse tingene skjer kanskje ikke hos Dem. Ikke synbart som et uslettelig tegn på det store usynlige? Og allikevel er De så immun over Oxford-bevegelsen? De er vel ikke også immun overfor profetens ord: Ve Israels hyrder, som gjæter sig selv. Det svake har de ikke styrket og det syke har de ikke helbredet, den sønderbrudte har de ikke forbundet. Den trette har de ikke båret hjem og den forvillede har de ikke lett efter. Min flokk var spredt over hele landet, og dog var det ingen som søkte efter dem. Og deres blod krever jeg av vekteren?»

Mig har iallfall dette ord uroet, og det uroer mig fremdeles. Og denne uro drev mig til å akte på hvordan gruppens medlemmer søker og leter efter den som er forvillet.

Og det blev for mig en bodspreken. Og de har hjulpet mig også i mitt arbeide som teolog, derfor blir jeg i forbindelse med dem, ikke for å bli en «oxfordianer» — hvad bekymrer jeg mig om Oxford-bevegelsen — men for å bli en bedre hyrde.

Hvad er Oxford-bevegelsen? Et basunstøt som i alle land vil vekke den hensovende kirke! Vel I prester og menigheter som ikke har behov for den! På dens frukter vil dere komme til å kjenne den!

Emil Brunner.

DEN EVANGELISKE KIRKE I TYSKLAND IDAG

Av JOHANNES TONNESEN Altona.

At den parlamentarisk-demokratiske statsform for Tysklands vedkommende har været en ulykke, kan der ingen tvivl være om. Ellers havde det ikke været tænkeligt, at folket saa hurtigt og saa afgjort havde vendt sig bort fra den. Dette system bragte i en frygtelig grad en opløsning af alle autoritative magter og kræfter i folket, saa at øvrigheden hverken indadtil eller udadtil kunde opfylde sin opgave. Derfor hilser den evangeliske kirke i Tyskland den nationale omvæltning med glæde for folkets skyld.

Men ogsaa for kirkens egen skyld er det godt, at det er kommen saadan. Det vilde være uret og et tegn paa utaknemmelighed, hvis kirken ikke vilde anerkende, at der ogsaa efter 1918 har været mænd i statens styrelse, der bekendte sig frimodigt til den kristelige tro. Men den liberale statstanke, i hvis tjeneste de stod, tvang saadanne mænd ind i et forhold til kirken, som vi betegner med ordet neutralitet. Den nye regering lægger den allerstørste vægt derpaa, som øvrighed at bekende sig til den kristelige religion. Den anerkender den forpligtelse, at beskytte den kristelige religion og dens historiske overlevering i og for folkelivet. Hermed staar kirken i et fuldstændigt andet forhold til øvrigheden end i tiden fra 1918, hvor det kirkelige for statens vedkommende var et neutralt omraade. Denne neutralitet var for det tyske socialdemokratis vedkommende begrundet i Marxismens liberalistiske vranglære, at religionen er en privatsag; men denne holdning betød for partiet, at kampen imod religionen var en partiopgave og hørte med til programmet. De førende mænd var derfor med ganske faa undtagelser udtraadt af kirken, ligesom det for en førende funktionær i partiet hørte med til den nødvendige legitimation at være dissident. Saa taknæmmelig kirken derfor bør være, fordi

den nye øvrighed indtager en holdning, der sikrer kirken og dens virksomhed i folket, saa nødvendigt er det for kirken at holde fast ved den bekendelse, at den i sin virksomhed ud fra det kald, som den har faaet af Gud til at forkynde Guds rige, ikke trænger til nogensomhelst menneskelig beskyttelse. Derfor er det væsentlige i det nye forhold til staten, at kirkens ansvar overfor øvrigheden er bleven anerkendt. Thi naar staten bekender sig til kirstendommen og denne bekendelse er alvorlig ment, hvad vi er overbevist om, saa indeholder den villigheden til at høre den kristelige lære og som øvrighed at lade sig denne lære forkynde af kirken. For evangeliet, som kirken har at forkynde og for hvis renhed og overenstemmelse med Biblen ikke staten, men kirken ene og alene bærer ansvaret, gives der intet omraade, der kan betegnes som neutralt. Thi Gud er ikke neutral; allermindst kan det offentlige behandles som et omfredet omraade, der beherskes af sine egne love og er fritaget fra Guds ords forkyndelse.

Den opgave, der her foreligger, er ikke kommen overraskende over den evangeliske kirke i Tyskland. Enhver, der kender lidt til den kirkelige og theologiske bevægelse, der er kendetegnet ved saadanne navne som Karl Barth, Friedrich Gogarten, Emil Brunner og andre, har mærket, at vi i Tyskland allerede længe og meget ihærdigt syslede med spørgsmaalet: kirke og stat. Og det er karakteristisk for den evangeliske kirke i Tyskland, at det røre, den udgik fra:«Das Wort und Bekentnis Altonaer Pastoren in der Not und Verwirrung des öffentlichen Lebens», ligger før den nye regerings begyndelse. Her paavises, at forholdet imellem stat og kirke ikke er noget udvortes, saa at man kan løse det f. e. ved adskillelse af stat og kirke og ved at erklære neutralitet fra begge sider. At kirken i sin forkyndelse bør være fuldstændigt fri overfor ethvert indgreb fra myndighederne i selve forkyndelsens og lærens indhold, kan der ingen tvivl være om. Men denne frihed kan ikke oprettes en gang for alle ved overenskomster imellem stat og kirke, tværtimod kan denne frihed altid kun udøves og hævdes aktuelt i forkyndelsen og læren, idet kirken frimodigt ud fra Guds ord lærer, hvad Guds lov og Guds evangelium betyder for stat og øvrighed og undersot.

Maaske er læseren forundret derover, at vi bruger disse «forældede» begreber. Vi gør det med overlæg. Thi i Tyskland var

det demokratiets ulykke og undergang, at det mente at kunde ophæve dette forhold imellem de regerende og de, der lader sig regere. Vi har erkendt, at det hører med til forkyndelsens mest brændende opgave, ud fra Guds ord altid paa ny i enhver omskiftelse og forandring i statsformen at vække bevistheden for Guds bud baade til dem, der er sat til at styre og dem, der er sat til at lade sig styre. Det betyder aldeles ikke, at kirken gør krav paa at opstille betingelser og lovbud for staten. Det vilde jo betyde, at der blev oprettet en kirkestat. Men efter den grænseløse forvirring, som fra oplysningstidsalderens dage brød ind i menneskenes tankegang og fandt sin klassiske form i den franske revolutions lærdomme, at mennesket uden videre er tilværelsens herre og i besiddelse af de ævner og kræfter, der formaar at forme tilværelsen i folket, nationen og staten, i det økonomiske og det kulturelle saadan, at der opnaaes en fuldkommenhedstilstand, er det en livsnødvendighed, at det forkyndes klart og tydeligt: Vi lever i en falden verden, der ikke et eneste sted har muligheder for at frelse sig selv for syndens ødelæggelse. Overfor denne forvirring, som selvforløsningstanken i alle sine sværmeriske former har anrettet, kan kirken ikke trække sig tilbage til det sjælelige livsomraade hinsides dagens haarde og bitre virkelighed, men er af Gud kaldet til at opøve sig i en kirkelig forkyndelse, der netop tager sigte paa dagens haarde og bitre virkelighed og vækker bevistheden for de grænser, som Gud i en falden verden har rejst for menneskenes livsudfoldelse i stat og folk, i økonomien, samfundet og kulturen og at paavise, at ingen handling, om det saa var den mest ædle og menneskligt set mest retfærdige, befrier mennesket fra den retfærdiggjørelse, som Gud alene kan give i Kristus Jesus, vor Herre. Og ligesaa nødvendigt er det andet, næmlig ud fra Guds ord at paavise, at ogsaa de mest ideelle forandringer i menneskenes samliv, i stat og samfund, ikke paa nogen maade forandrer den tilstand, som betegnes med ordene «syndefaldet» og «arvesynden».

Derfor er det vigtigt og afgørende for den evangeliske kirke i Tyskland at være aarvaagen overfor de farer, der under de nye forhold kunde blive truende. Kirken kunde glemme, at de forandrede politiske forhold paa ingen maade har forandret mennneskenes forhold til Gud, hvad enten de er øvrighed eller undersot. Naar kirken vilde glemme det, vilde den være utro

imod sit kald og gøre sig selv uduelig til at kalde ethvert menneske saavel som hele folket til omvendelse og til at tilbyde Guds retfærdiggjørende naade. Vi har den pligt, med al den alvor, som vi kan nedbede over kirken, at advare imod den vildfarelse, som om alt nu var i orden overfor Gud, fordi øvrigheden bekender sig til den kristelige religion. Ogsaa denne øvrighed staar ikke udenfor de grænser, som skaberen har draget for livet i en falden verden. Naar der ud fra visse kirkelige kredse er bleven talt om den nationale bevægelse og dens sejer som Guds sejr over underverdenens sataniske magter, saa vilde det være en nødvendighed for kirken at «holde fast ved bekendelsen», at intet kød er retfærdiggjort for Gud ved nogensomhelst menneskelig handling eller tildragelse indenfor den verden, der til alle tider og under alle forhold er anvist paa en frelse, der sker ved Jesus Kristus, men aldrig bliver synlig paa den maade, at verdens og menneskenes forhold til Gud forandres udadtil.

Men det er ligesaa let muligt, at der truer en fare fra en anden side, næmlig at der ud fra den voksende national-politiske villie i folket stilles krav til kirken, der gaar ud paa dette, at kirken skal stille sig i den nye stats og den nationale bevegelses tjeneste. Selvfølgelig er kirken rede til at høre denne opfordring og give den sin tilslutning. Selvfølgelig er det, at vi som kirke bør gøre alt for at fremme statens opgaver. Thi kirken er jo ogsaa en menneskelig institution indenfor hele det borgerlige liv, som staten omfatter. Derfor er denne institution forpligtet til at være lydig imod øvrigheden. Et væsentlig stykke af denne lydighed bestaar deri, at kirken siger «ja» til denne øvrighed og gør det med glæde ud fra den erkendelse, at den nye stat energisk har vendt sig imod den stats- og tidsopfattelse, der ophævede det i Guds skabervillie begrundede forhold imellem øvrighed og undersot. Kirken er overbevist om, at det svarer til Guds skabervillie i en falden verden, at Gud overfor syndens herredømme beskikker en øvrighed, der har magt til at herske imod syndens herredømme og beskikker undersotter, at de er lydige. Men det afgørende er nu, om kirken øver denne lydighed ud fra sit eget kald og ud fra sin guddommelige bestemmelse at være kirke.

Den nye tyske regering har taget kampen op imod bolschevis-

men i enhver form. Staten har ret til at spørge kirken: hvad gør du i denne kamp? Her kan kirken kun give et eneste svar, og det lyder saaledes: Kampen imod bolschevismen er for kirken ikke en ny opgave, som den nu saa at sige «optager i sit program». Thi bolschevismen er nutidens mest udprægede og mest angrebslystige form for gudløshed og vantro og selvforgudelse. Kirkens tilværelse i verden og kirkens opgave bestaar i kampen imod gudløshed, vantro og menneskeforgudelse. Hvis altsaa kirken opfordres til kamp imod bolschevismen, saa kan det for kirkens vedkommende kun opfattes paa to maader. Enten staar det daarligt til med kirkens troskab imod denne sin særegne opgave, og saa kan opfordringen til kampen fra kirkens side kun modtages i en bodfærdig holdning, idet kirken bliver klar over sit eget frafald og beder Gud om Helligaandens oplysning og tugt til at vende tilbage til det, som vi er falden fra. Og en kirke, der ikke villigt gaar ind i en saadan selvkritik, er i en meget høj grad i Fare. Men opfordringen kunde ogsaa opfattes som et forsøg paa at faa kirken til at gøre en gerning og taget et arbejde op, der hører ind under det politiske og økonomiske og kulturelle program, som regeringen vil gennemføre. Det er af allerstørste betydning, at rigskansleren i sin regeringserklæring med tydelige ord har indtaget en holdning overfor kirken, der lagde den største forstaaelse for dagen for kirkens egen opgave. Rigskansleren proklamerede frihed for kirkens virksomhed. Dermed har Hitler gjort sig til talsmand for den vigtige og væsentlige erkendelse, at kirken kun kan tjene folk og stat, naar den gør det ud fra sit eget kald i en forkyndelse og lære, der har sin autoritet alene i Guds ord.

Den stærke villie til at samle nationen har i folket vakt den længsel, som igennem alle tider har hørt med til den tyske nationalfølelses ejendommelighed. Det er længslen efter en rigskirke. Vi bærer tungt paa den byrde, at vi er et folk, der er opdelt i forskellige kristelige konfessioner. Det vilde være fantastisk at sysle med planer om at føje protestanter og katholiker sammen i en fælles kirke. Men enhver, der kender reformationens historie i Tyskland, ved, at det paa grund af enkeltstaternes overmagt overfor riget kom saadan, at enkeltstaterne antog den nye lære, nogle i luthersk, andre i reformert beken-

delse og dannede evangelisk-lutherske og evangelisk reformerte landskirker. Disse mange selvstændige landskirker har bevaret deres uafhængighed indtil vore dage. Og da revolutionen 1918 kom og medførte adskillelse fra stat og kirke, fastholdt de enkelte evangeliske landskirker deres selvstændighed. Ja, ud over dette har vi paa grund af de i historien gennemførte forandringer i enkeltstaternes grænser tilstande, hvor en enkelt forbundsstat, f. e. Preussen i sit omraade omfatter en hel række selvstændige landskirker, af hvilke nogle er lutherske, andre reformerte. Derfor er det forstaaeligt, at længslen efter en forening af alle tyske evangeliske enkeltkirker indenfor protestantismen er stærk, netop i denne bevægede tid. Vi holder det for en nødvendighed, at de evangeliske kirker føres ud af en tilstand, der ikke mere er tidssvarende. Thi det maa dog vel med rette siges, at det ikke mere er tidssvarende, at der f. e. indenfor Preussen findes tre selvstændige lutherske landskirker, den preussiske union og en række reformerte landskirker.

Men vi bør være klar over, at dette kirkelige problem ikke bare løses derved, at man laver en kirkeforfatning for en rigskirke og saa henstiller til de forskellige evangeliske bekendelser at finde sig i dette. Det vilde medføre den samme ulykke, som den preussiske union lider under, nemlig at kirkens bekendelse ikke er det princip, der præger kirkedannelsen og opretholder kirken, men forvaltningsenheden. En rigskirke, som vi tyske kristne længes efter, kan kun være et fremskridt fremfor de nuværende landskirkelige forhold, naar den lutherske og den reformerte bekendelse derved føres frem til forhold, i hvilke de stærkere og klarere kan udfolde sig i troskab imod den arv, som de har faaet i fædrenes bekendelse. Hvorfor skulde det ikke være tænkeligt, at Gud af denne vej, i sin naade lod os vinde frem til en fællesbekendelse, der ikke er et menneskeligt kompromis, men en Guds gave? Men det kan ikke besluttes eller konstrueres. Saa bliver det kompromis og er dødfødt. Derhen fører kun *en* vej, det er lydigheden imod Guds krav til kirken at forkynde Hans sandheder efter hans aabenbaring til nutiden.

Johannes Tonnesen.

TRENGER KIRKEN EN ETISK FORNYELSE?

Av sogneprest ALF HAUGE

I.

Nødvendigheten av etisk forkynnelse.

1.

«En etikk uten religion kan vel tenkes, men en religion uten etikk er like utenkelig som at vann kan brenne.» Denne sats blev formulert på presteforeningens generalforsamling siste høst som en imøtegåelse av et krav om mer etisk forkynnelse. Meningen var vel den: Fortsett trøstig med ren religiøs forkynnelse. Etikken kommer av sig selv, i tilgift.

Vi skal her undersøke om denne sats holder stikk. Vi skal prøve å holde oss til erfaringens virkelighet, ikke til mer eller mindre livsfjerne teorier. Vi må i første rekke spørre om forholdet mellem den religiøse forkynnelse og den etiske standard. Holder satsen stikk, må den etiske standard stå i et rimelig forhold til den religiøse forkynnelses rekkevidde. Forkynnelsen drives idag i et omfang og med en intensitet som neppe nogen gang før. Visstnok klages det fra mange kanter over næsten tomme kirker. Men fra andre kanter igjen berettes om fulle kirker, bedehus og forsamlingssaler. Og når man dertil tar i betraktning at forkynnelsen, gjennem kringkasting og presse når ut i vide kretser utenom dem som vanlig søker til kirke og bedehus, skulde man ha grunn til å vente en temmelig høi etisk standard. Skulde vi finne at det motsatte er tilfelle, er to slutninger mulig: Enten at det må være en vesentlig mangel ved den religiøse forkynnelse, at kvaliteten ikke svarer til kvantiteten, at den vel når langt ut, men ikke dypt ned, at den ikke evner å formidle virkelig religion til menneskene. Eller også at satsen er gal. Selvsagt er også et både og mulig.

2.

I hvilken grad er menneskelivet idag preget av kristen etikk? Hvilken rolle spiller kristendommen i menneskenes daglige liv?

En nylig utkommet historisk roman, «Jerusalems undergang» av Lion Feuchtwanger, gir en glimrende skildring av livet i Palestina, Rom og Alexandria nettop på den tid da store deler av Det Nye Testamente blev skrevet, altså en tid hvis *kristendom* vi har et sterkt og levende inntrykk av. Det liv vi her møter er alt annet enn preget av kristen etikk. De kristne blir omtalt i en eneste liten bisetning. Vi stusser uvilkårlig. Vi hadde ventet oss noget annet. Det kommer av at vi temmelig ensidig har betraktet tiden ut fra de vidnesbyrd som stammer fra den snevre kristne krets. Men den var jo ennu i sin første vorden. Til tross for all dens ild og glød, til tross for en Paulus, — det var ikke å vente at den skulde ha nådd å prege det pulserende menneskeliv.

Men det ligger nær å spørre: Hvilken plass vilde kristendommen få i en nøktern historisk roman om menneskene og livet i våre dagers Norge? La oss gjøre oss det tankeeksperiment å forestille oss forfatteren av anno 3000 studerende Aftenposten, Dagbladet, Arbeiderbladet og andre aviser fra våre dager for å leve sig inn i vår tids menneskeliv. Vilde han finne meget av kristendom, av kristen moral i og mellem linjene?

For å få et sant og nøkternt billede av den etiske standard må vi lese dagens avis med «etiske briller». Vi går ikke på jakt i spaltene efter artikler og notiser om slikt som har forbindelse med kirke og kristendom. Vi setter ikke op nogen statistikk over avisenes «kristelige» stoff. Men vi prøver nøie reportagen, petitkåseriene, lederne, de økonomiske oversikter, forretnings-spaltene, annonsene og alt det øvrige, prøver det ut fra den kristne etikk. Man skal ikke lese lenge før man kommer til at det er en frase, som har lite med virkeligheten å bestille, når det fremholdes som et faktum at kristen moral har preget vår tids menneskeliv, eller — som det av og til med utsøkt frekkhet hevdes — at vår tids moral er stort sett kristen moral.

Bishop *Gore* definerer ordet *verden* i religiøs mening som «*human society as it organises itself, apart from God*». Idag

er praktisk talt alle grener av menneskelivet organisert «apart from God», d. v. s. det ledes og leves efter helt andre prinsipper og ut fra helt andre motiver enn kristen-etiske. Det betyr ikke det samme som at landet er «avkristnet». Som før nevnt når forkynnelsen meget langt, og det er — man fristes til å si forbløffende — store skarer som er knyttet til kirke og kristendom med fastere eller løsere bånd. Men det er et alarmerende faktum at dette til tross er det almindelige daglige menneskeliv helt igjennem sekularisert. Og det gjelder stort sett like meget de i snevrere forstand kristne som dem man almindelig henregner til «verden». Det er meget langt fra at det er noget rimelig forhold mellem rekkevidden av den religiøse forkynnelse og den etiske standard. Det gjelder folket som helhet. Det gjelder like meget den engere kristne krets.

3.

Dersom man holder fast på satsen «ingen religion uten etikk», må man samtidig dømme fra livet meget av det vi ellers kaller religion, og kanskje i særdeleshet den «patenterte» religion. Det vilde neppe være rett. Det finnes ikke lite av ekte og dyptgående religion, selv der hvor man savner fruktene i rent kristen-etisk liv. Allerede av den grunn blir satsen tvilsom. Men enten man aksepterer satsen eller ikke må man spørre om grunnen til det bedrøvelige resultat av den utstrakte forkynnelse. For selv om den kan vise en del frukt i religiøs henseende, er det dog allikevel lite i forhold til forkynnelsens kvantitet, for ikke å tale om frukten i etisk henseende.

Det er en almindelig anklage mot den religiøse forkynnelse at den er livsfjern. Den er ikke i kontakt med livet, og når derfor ikke frem til levende mennesker. Hvad vil det si at den ikke er i kontakt med livet? Det vil si at den ikke går inn på, ikke søker å gi svar på de livets spørsmål som er fremme og som brenner hos menneskene som lever livet idag. Forkynnelsen svarer mest på spørsmål som ikke er reist av tilhørerne. Derfor går den over hodene på dem. Selvsagt kan ikke forkynnelsen innskrenke sig til bare å befatte sig med de spørsmål som er reist av tilhørerne. Den skal nettop reise nye

spørsmål hos dem. Men forutsetningen for at det skal lykkes er at man opnår kontakt, at man vinner deres aktpågivenhet ved å komme dem i møte i deres egen tankeverden. Man må sende på en bølgelengde som kan opfanges av mottagerapparatene. Men de problemer som er brennende for vår tids mennesker er for en stor del etiske problemer. Nettop gjennem det etiske innslag i forkynnelsen skulde den ha forutsetning for å komme menneskene i møte der de står og går, og derved vinne gehør.

En kristelig forkynnelse som ikke legger tilstrekkelig vekt på kristendommens etiske side kommer i skade for å isolere sig fra menneskelivet og dermed fra menneskene. Skal forkynnelsen bli annet enn ord og atter ord, en form for nydelse for dem som svermer for denne slags «musikk», — skal tilhørerne ikke bare bli som dem som hører og hører og dog ikke hører, da må forkynnelsen komme mer ned på jorden, bli mer etisk orientert.

4.

Men det er et ennu viktigere argument for kravet om mer etisk forkynnelse. Og det er at erfaringen motbeviser satsen «ingen religion uten etikk». Både de positive og de negative erfaringer gjør det innlysende at en høi etisk standard ikke kan nåes uten gjennem en grundig og målbevisst etisk forkynnelse. Religionen gir ganske visst et sterkt incitament til etisk liv, men bare i sjeldne tilfeller gir den direkte direktiver for etisk liv. Det er ikke hver manns sak å finne tilbake til religionens indirekte moraldirektiver for ut fra dem å dra slutninger frem til de konkrete situasjoner. Dertil er vår tids liv for innviklet og de etiske problemer for kompliserte. Det er derfor et stort behov for en livsnær og samvittighetsfullt fundert etisk forkynnelse. Mangelen på en slik har ført til etisk virvar og etisk vanmakt. Fordi forkynnelsen ikke har bekymret sig om menneskenes daglige liv blir dette levet «apart from God». Det er et alvorlig svakhetstegn ved vår kristendom, også religiøst sett, som ingen kan være blind for. Det er kirkens svake punkt. Dens motstandere har forlengst opdaget det.

II.

Feilgrep, forvirring og forsømmelser.

1.

Man må gi prof. L. *Brun* rett når han i dette tidsskrifts januarhefte skriver om den store debetpost på kirkens regnskap hvor det gjelder etisk innsats. Selvsagt finner vi også kreditposter. Men der hvor kirken har gjort en etisk innsats finner vi ofte at den har vært kjennetegnet ved skjebnesvangre feilgrep. Den har forsvart tvilsomme verdier, og i det lengste bekjempet nye verdier som brøt sig frem med livets rett. På samme tid har den forholdt sig passiv til, eller endog tatt standpunkt *for* foreteelser i livet som var stikk i strid med all virkelig kristen etikk.

Det er betegnende at det alltid går stor sensasjon i den etiske aktivitet som utfoldes fra kirkelig hold. Det blir alltid første klasses avisstoff ut av det. Det sensasjonelle består ikke bare i at kirken viser etisk initiativ, (det sjeldent forekommende er jo alltid sensasjonelt!) men det består fremfor alt i et visst blamerende moment som synes alltid å ville følge med. Det faretruende er at sensasjonen er blandet med skadefryd. At kirkens aksjoner vekker sensasjon behøver selvsagt ikke i og for sig å opfattes som faresignal. Sannheten virker ofte sensasjonell. Og den setter gjerne hylekoret i aktivitet. Men det er det *blamerende* moment som er faresignalet. Sannheten virker ikke blamerende. Det er fremfor alt det reaksjonære og det upsykologiske ved den kirkelig-etiske aktivitet som virker blamerende. Det bunner i en dogmatisk og livsfjern innstilling hos dem som med mer eller mindre rett føler sig kallet til å ta initiativ på kirkens vegne. Om man gir sig til å undersøke resultatet av de kirkelig-etiske aksjoner fra den senere tid, får man et forstemmende inntrykk. Ikke nok med at de fleste på forhånd var oplagt tapt. De har bevirket at kirkens aksjer er dalet betraktelig i kurs. Man ler overbærende av kirken.

2.

Det er også betegnende at den kirkelig-etiske aktivitet er satt inn på meget begrensede områder av menneskelivet. Det er særlig seksualmoralen man har interessert sig for. Og det i

den grad at ordet moral idag er blitt praktisk talt ensbetydende med seksualmoral. Når en kirkens mann blir bedt om å innlede til diskusjon om kristen moral, taler han i 9 av 10 tilfeller utelukkende om seksualmoralen. I store deler av vårt kirkefolk er det adiafora-spørsmålene som er moralens alfa og omega. Det er her nogen få skarpt avgrensede områder av livet som gjerdes inn av moralens «du skal ikke», og her utøves det en aktivitet som kunde være forbilledlig. Men det betenkelige er at den utøves som hensynsløst åndstyranni, at den setter inn på felter hvor man med rette nærer tvil om gjerdenes berettigelse, mens dagliglivets store område lates åpent til fritt spillerum for de enkeltes personlige avgjørelser. De mange drastiske utslag av moralsk virvar, ja like frem av moral insanity som man støter på særlig innen de kretser som hylder adiafora-moralen viser med all ønskelig tydelighet hvor den fører hen den vei vi nu er inne på.

Den etiske linje som vesentlig har vært fulgt i vårt kristelige arbeide er preget av negativitet og uåndelig dogmatisme. Den rammes i høi grad av ordet om myggen og kamelene. Den har ledet til at skinhellighet står høit i kurs, mens dyder som sannferdighet, ærlighet og redelighet er i ferd med å glemmes. Når et større firma på grunnlag av bitre erfaringer går til det skritt å stryke av sin kundeliste alle de kjøpmenn om hvem de erfarer at de hører til de «patent-kristne», når en ligningsmann kan uttale kategorisk at skattesnyterier er oftest forekommende innen disse samme kretser, når ledere for kristelige organisasjoner blir grepet i den ene løgn efter den annen, da må man vel vokte sig for å generalisere. Men vi svikter vårt ansvar hvis vi ikke opfatter slikt som faresignal, som signal til kamp. Hvis det ikke fra kirkelig hold blir tatt op et målbevisst arbeide mot alle moraldrepende tendenser innen vårt kristenliv, og for ren kristen moral, havner vi snart i en sump med hele vår samlede kristendom.

3.

Det er mange vanskeligheter å overvinne før kirken kan opta et samlet og målbevisst arbeide for ren kristen moral. Den største vanskelighet er den å komme til klarhet og enighet om hvad kristen moral er. Det er vel kanskje umulig å opnå.

Men det skulde være mulig å komme meget lenger i den retning enn nu er tilfellet. Spør vi nu efter kirkens kristne moral, blir vi stillet overfor de forskjelligste, innbyrdes motstridende opfatninger av kristen moral. Det er forunderlig at vi kan være så optatt med forskjellen mellem katolsk og protestantisk moral, all den stund vår egen kirke rummer så store motsetninger. Tenk bare på den avgrunn det er mellem Andebuister og Freudianere, eller mellem den metodistisk-pietistiske kulturfornektende og individualistiske moral og den grundtvigianske retnings kulturvennlige og socialt innstillede moral! Det kan være mange felles momenter i de forskjellige moralretninger. Men det som gjør utslaget er den *vekt* som legges på de enkelte momenter. Og det er en almen erfaring at hvor det er stridende retninger, blir hovedvekten lagt på det som skiller, det som særpreger den enkelte retning.

Når professorer ved samme fakultet, biskoper i den samme kirke og prester i samme menighet forkynner motsatte opfatninger av kristen moral, er det ikke bare egnet til å skape forvirring, det må nødvendigvis lamme kirkens etiske slagkraft.

Det tør være temmelig almindelig erkjent rent teoretisk at kristen etikk er sinnelagsetikk, i motsetning til all nomistisk og casuistisk etikk. «La dette sinn være i Eder som og var i Kristus Jesus», er etikkens grunnsetning. Men har vi først fattet hvad dette vil si, blir det innlysende at den kristne etikk ikke *kan* gi sig av med å gi almengyldige og bindende direktiver for hver enkelt tenkelig casus. Det er jo nettop casuistikk. Den av kjærligheten til Kristus bundne samvittighet er den domstol som i kristen etikk feller inappellable dommer. De aktuelle moralavgjørelser kan i siste instans bare treffes av den enkelte, under samvittighetens fulle ansvar overfor Gud. Den kristne etikk, som lære, kan ganske visst trekke op hovedlinjer. Den har ved sin inngående drøftelse av problemene, ved å trekke frem alle momenter som kommer i betraktning, å tilrettelegge sakene for dommeren. Men, som *Brunner* skriver: «Die Ethik kann selbst nichts vorweg-entscheiden. Gar nichts.»

Konsekvensen av dette er at forskjellige kristnes moralavgjørelser i tilsynelatende samme aktuelle casus kan komme til å gå mot hverandre, og allikevel være uangripelige etisk sett. Men det er ikke dette som ligger til grunn for de store mot-

setninger mellem de forskjellige retningers moralsyn. Det er tvert imot den bristende evne til å holde fast på dette hovedprinsipp. Det er en fristelse som ligger snublende nær, til en autoritativ generalisering ut fra den enkeltes samvittighetsavgjørelse. Her har mange av kirkens lærere og forkynnere syndet ofte og storlig, og på grunn av denne synd tar store mengder av verdifulle og høitstående mennesker avstand fra kirke og kristendom. Det er også en annen fristelse som ligger nær, nemlig til å falle tilbake i nomisme, idet de enkelte utsagn i G. T. eller N. T. på tross av alle prinsipper opfattes som *moralbud.* Vi behøver ikke å gå til sektene for å finne hårreisende eksempler på denne slags etiske villfarelser. I omtrent alle lag og alle kretser innen vår egen kirke florerer denne lovtrelldom med de ofte sinnssvake utslag. Dette fenomen kaller først og fremst på vår medynk. Man fristes til å bruke ordet om vårt kristenfolk at «de er ilde medfarne og forkomne, som får der ikke har hyrde». Men kan man vente annet når de som skulde være hyrder ofte er blinde og helt uvidende om kristen etikk? Kan man vente annet når selv de som doserer kristen etikk for teologer her ikke kan holde sin sti ren?

Nomisme og casuistikk må nødvendigvis føre ut i den rene vilkårlighet og ut i de sinnssvake uhyrligheter. Hvor mange Andebu- og Iveland-affærer må vi opleve før dette går op for folk? Det er i ethvert fall på høie tid at kirkens ansvarlige menn tar fatt på å rydde op i denne Augias-stall. Det er på tide at kirken ganske anderledes alvorlig enn nu besinner sig på kristen etikk, og drar omsorg for en renere lære, siktende på et renere liv.

4.

Ansvaret for det etiske kaos hviler i første rekke på den teologiske undervisning. Her er etikken kun et bifag, kanskje det mest oversette. Under min studietid blev det ikke holdt en forelesning over etikk. Det som forlangtes til eksamen var at man skulde ha lest et Grundriss på 76 sider, vesentlig inneholdende formale definisjoner bygget på et abstrakt filosofisk grunnlag. Den livsnære, aktuelle etikk har vært bannlyst fra den teologiske undervisning. Så sant denne overhodet har beskjeftiget sig med etikk, er det tankens problemer, ikke livets problemer den har tatt op. Men når det er så, da skal man

heller ikke forundre sig over at de prester som har fått en slik utdannelse blir dårligere hyrder når det gjelder å veilede i livet. Det er en almindelig erfaring at de første presteår efter studiet krever et intenst selvarbeide for å komme ned på jorden igjen, for å komme i kontakt med det virkelige liv. Det er ikke alle som greier det.

En livsnær kristen etikk, som går ut fra livet idag og fører inn i dets problemer, vilde kunne være den ballast som hindret teologene i å komme i svev som pasjonerte åndelige stratosfæreflyvere. Den vilde dyktiggjøre dem for forkynnerarbeidet, ikke bare for den høist påkrevde etiske forkynnelse, men også for den religiøse. «Det er stundom en større og viktigere nådegave å kjenne sin tid enn å komme med nye salmeteorier», skrev Arne Fjellbu ifjor i dette blad med henblikk på den teologiske utdannelse. Man kunde ønske sløifet ordet stundom, og tilføiet adskillig flere eksempler enn salmeteorier. Når det tidsskrift som skal være uttrykk for vårt teologiske arbeide, og tjene som bindeledd mellem den arbeidende videnskap og den arbeidende kirke bringer som hovedartikkel en avhandling om «Likbrenningen i India», når diskusjonen i Teologisk Forening efter et foredrag om Kirkens regnskap dreier sig om gammeltestamentlig teologi, da er det typisk. Men det er også tragisk.

En livsnær kristen etikk forutsetter et intimt samarbeide med andre fakulteter og med det praktiske livs menn. En teologisk etikk som ikke tar hensyn til de profane videnskapers resultater er betydningsløs. Ved Propagandacollegiet går socialøkonomien inn i undervisningen som et nødvendig fundament for den sociale etikk. Også den angelsaksiske kirkeverden har her et stort præ fremfor oss.

Når *Brunner* i forordet til sin etikk, som nylig er kommet, spør: Gibt es wirklich eine protestantische Ethik? da spør han med rette. Brunners «Das Gebot und die Ordnungen» er et lovende lyspunkt på den protestantiske etikks mørke himmel. At den *etiske* fornyelse skulde komme fra den dialektiske teologi, var vel neppe hvad man hadde ventet. Den dialektiske teologi har vakt megen motsigelse, men det kan ikke nektes at den har spilt en rolle som vekker og fornyer i religiøs henseende. Måtte Brunners bok være den vekker som kan kalle vår slumrende teologi frem til ny etisk aktivitet!

III.

Folkeopinionen, nøkkelen og initiativet.

1.

De seneste kirkelig-etiske aksjoner har med all ønskelig tydelighet demonstrert folkeopinionens rolle i etikken. Prof. L. *Brun* skrev nylig i et innlegg i dagens strid: «Selv om vi hos oss ikke har altfor meget av en offentlig opinion til vern om vårt åndelige nivå — — —». At den offentlige opinion ikke er egnet til å være vern om vårt åndelige nivå, er bare altfor sant. Men at vi «ikke har altfor meget av en offentlig opinion», tør være tvilsomt. Da har vel snarere dean *Inge* rett når han skriver: «Folkeopinionens anonyme og stupide tyranni er en alvorlig fare i enkelte demokratiske land. Det er mange som mener at vesterlandenes civilisasjon er regjert av gjennemsnittets tyranni, behersket av de halvstuderte med standardisert religion, etikk, levesett og smak.» Når man iakttar det almindelige menneskeliv fra overflaten, slik man har rikelig anledning til det i trikken, på restauranter, eller aller best i de mest utbredte avisers spalter, får man lyst til å bruke ordet standardliv. Og standarden ligger sørgelig lavt, meget under kristen etikks nivå.

Disse fenomener, en folkeopinion som utøver tyranni fordi den representerer og behersker de store masser, og et nednivellert standardliv, henger nøie sammen. De er som den store mur som enhver etiker i våre dager kjører sig fast mot. Å få flyttet denne mur op på berget er håpløs utopisme. Men det må være etikerens mål å få den flyttet adskillig lenger op enn der den nu står, slik at den iallfall i nogen grad kan tjene som «vern om vårt åndelige nivå».

2.

I våre dager står folkeopinionen (livsstandarden) i nær sammenheng med de åndelige maktfaktorer: presse og kringkasting. Opinionens styrke og livets standardisering skyldes disse organers innflydelse. Det er en vekselvirkning, en viss balanse her. Presse og kringkasting skaper opinion, angir nivå. Men samtidig er presse og kringkasting nødt til å føie opinionen, til å

holde den gjennemsnittlige standard. Men i og med at presse og kringkasting har *opiniondannende* betingelser, har de overtaket. De har den nøkkel som kirken forlengst har gitt fra sig. Skal den kristne etiker ha håp om å nå lenger enn til muren, må han låne denne nøkkel.

Når det gjelder å slå et slag for kristen etikk for å høine den etiske standard, blir kirkenes prekestoler for lave. En målbevisst og taktisk klok propaganda gjennem presse og kringkasting er det som må til idag. Vi har et kristelig pressekontor. Men de notiser det sender ut om misjonsstevner i Haugesund og Bibelens utbredelse på Sumatra betyr såre lite for opinionen. Mer betyr det at vi har et godt redigert kristelig dagblad. Men dets rekkevidde er for kort. Hvad vi trenger er skarpe penner, journalistisk skolerte kristne, som kunde forsyne landets aviser med leseverdig, nivå-høinende stoff. Ikke jeremiader, ikke denne evindelige negative kritikk og forargede protest, som bare vekker uheldig sensasjon. Men positivt tendende stoff, båret frem av et sundt og livsfriskt kristelig livssyn. Kirkens menn har uhyre meget å lære av journalistene. Fremfor alt livsnærhet. Kunsten å tale så man blir hørt.

3.

Kan det sies at kirkens menn er velsett i pressen, så kan det enn mer sies at de er skattede medarbeidere i kringkastingen. De mange betenkeligheter som kleber ved kringkasting av kirkens gudstjenester opveies langt av de kolossalt økede chanser kirken her har fått. Det er bare spørsmål om hvordan chansene blir utnyttet. Det er ofte nok kritisert at kirken ingen som helst innflytelse øver ved besettelsen av denne dens uten sammenligning viktigste prekestol. At et privat selskap, mest av hensyn til de økonomiske konsekvenser vil ha en viss selvbestemmelsesrett, er forklarlig. Men det er helt uforklarlig at kirkens ansvarlige menn skal være så aldeles blottet for initiativ, at de ikke sørger for å utarbeide en plan for kirkens medvirkning i kringkastingen som denne kan akseptere. Så skattet er denne medvirken at det skulde ha gått an å stille nogen betingelser.

Når kringkastingens programmer ved nyordningen kommer inn under *Kirke*-departementets overhøihet, skulde det da være

for meget å vente at det samme departement, som kirkestyrelse tok sig av denne sak? Å overlate det kirkelige initiativ til uansvarlige institusjoner som Det Frivillige Kirkeråd er ikke betryggende.

Hvad angår den etiske aktivitet gjennem kringkastingen, er det innlysende at den vil være helt forfeilet hvis det ikke blir lagt en god plan og foretatt et skjønnsomt utvalg av menn. Blir alt som hittil overlatt til tilfellet eller til en programsekretær i kringkastingen, opnår man bare å øke det moralske kaos.

Et drastisk utslag av den ansvarlige kirkes laissez fairepolitikk er kringkastingen av nadverden. Det er alt mange år siden denne horrible og helt meningsløse foreteelse blev påtalt som en skandale. Bare selve tanken: nadverden *kringkastet(!)* skulde være nok til å fremkalle et indignert «nei stopp!» fra kirkens side. For ikke å tale om tanken på konsekvensene! I disse dager har kirkens menn forsøkt å forhindre opførelsen av et scenestykke, og har derved fått anledning til påny å konstatere at de ingen innflytelse har i ikke-kristne kretser. Men her hvor kirken har en oplagt anledning til å forhindre en profanasjon av dens helligste verdier, der kaller man forgjeves på dens vakthold. Den medvirker selv søndag efter søndag, år efter år i profanasjonen. I tilfellet «Guds grønne enger» gjaldt det en scenisk fremstilling, d. v. s. et menneskelig produkt av forfatterskap og scenekunst. Replikker og menneskefremstilling er produkt av menneskelig fantasi. Det blasfemiske skal ligge i at forfatteren har fått den idé å kalle en av sine personer «Gud», og har satt ham inn i et støtende miljø. Men, som det er fremhevet, det er på grunn av *illusjonen* at dette kan bli blasfemisk. Her må det være tillatt å spørre: Er det ikke langt mer blasfemisk når nadverdens innstiftelsesord blir messet i et pjolterdrikkende herreselskap, eller på en restaurant hvor et søndagsmuntert publikum lytter halvveis til med hånflir om lebene? Her er det ikke tale om en forfatters replikker. Her er det ikke tale om illusjon. Her er det ikke tale om «Gud» men om Gud selv i Kristus. Det er det helligste vi vet. Og allikevel reagerer man ikke når det ved vår forsømmelighet blir overført til profanerende omgivelser. Eller kanskje man allikevel reagerer? Er det bare det

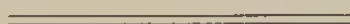
at det i vår kirke ikke finnes én som har ansvaret for at mikrofonen blir skrudd av i rett tid?

4.

Mangler kirken det organ som har initiativets ansvar, da er det på tide at den blir utstyrt med et slikt organ. Og mangler kirken slike organer som kan gjøre den skikket til å tale med i dagens debatt, da er det på tide at den får slike organer. De demokratiske makt-organer som det skrikes efter er bare egnet til ytterligere å lamme kirkens handlekraft. Det vi trenger er en *mann* som har initiativets fulle ansvar, omgitt av sakkyndige kirkelige utvalg, som hver på sitt område kan tale med innsiktens og den kristne personlighets autoritet.

Hvis vi ikke nu vil opgi enhver innflytelse på menneskelivet, må vi gå til samlet aksjon. Men først må vi skaffe oss et solid grunnlag. Får vi det, skulde det ikke være umulig at kirken igjen kunde bli hvad den var, men nu ikke er: Staden på berget — saltet på jord.

Alf Hauge.

KLAR JAPANSK TALE

Ved provst HANS KOCH

Det viser sig stedse tydeligere, at Japans stærke mand er *general Araki*. Hans taler — og han er en meget- og vel-talende mand — trykkes op i snart sagt alle japanske blade. Han er i øjeblikket sit lands helt — den der mere end nogen anden har været fører på tåget til Mansjuriet, hvis erobring ses som begyndelsen til en ny og glorværdig periode i Japans historie.

Vi gjengir her efter *The China Weekly Review* et utdrag af nogle af hans taler.

I. *Sværdsvingerens frie strid.*

Det var i den russisk-japanske krigs dage, at der kom et rygte om, at det kompagni, hvis chef jeg dengang var, skulde sendes til fronten. Hele kompagniet «sprang af glæde». Da jeg endnu intet vidste om denne sag, kommer kommandøren for 2det kompagni hen og spørger mig om jeg havde noget imod at bytte kompagni med ham. Jeg svarede at hvis overkommandoen billigede det, vilde jeg gjerne gøre ham en tjeneste; og i kortest mulige tid fik han ordnet alt.

Ak hvilken skuffelse, da jeg fik at vide hvorledes det stod til. Men nu var der intet at gøre; han drog til fronten og jeg blev tilbage. Ak, hvilken skuffelse!

Det varede dog ikke lenge inden mit kompagni også blev sendt til fronten. Men det syntes at uheld stadig skulde følge mig. Jeg blev nemlig udtaget til at være adjudant hos regimentskommandøren. Det smertede mig meget, da jeg just havde lært navnene at kende på hver enkelt mand i mit kompagni og havde fået fremkaldt den rette ånd i dette kompagni, med hvilket jeg var bestemt på at gå i døden. Men sværest af alt var det mig dog at en adjudant må give afkald på det privilegium at gå ud i den fremste kamplinie. Også gjorde det mig

ondt, at de mænd som jeg med så megen alvor havde uddannet og som derfor ærede mig som deres fader, nu skulde følge en ny fører. Nej, en adjudant — og det samme gælder en stabsofficer — er ikke ret i pagt med den «sværdsvingende soldats gerning». En kompagnifører derimod har sine egne 200 mand; med dem vil han kaste sig ind i kuleregnen, frem mod granaterne; med dem vil han dø. Føreren og hans folk aflægger løftet: ikke at regne døden for noget — og så at dele skæbne med hinanden på slagmarken. Det er denne ånd, som skaber et fællesskab, der ikke svigter, et åndsslægtskab langt inderligere end man almindelig møder blandt nære slægtninge, og det er selv denne indbyrdes kærlighed som gør soldatens liv værd at leve.

For en soldat er der intet, der kan lignes med dette: som i en dans at bane sig vej ind i fiendens stilling, svingende sværdet for at plante det i hans isse. Soldaten ser det som den største ære på denne viis at finde døden på slagpladsen.

II. *Det mansjuriske problem.*

De der ser det mansjuriske spørgsmål alene ud fra overvejelser angående hvad der tildrog sig d. 18. september 1931 (da japanerne besatte Mukden), misforstår ganske sagen. Den har sin egen langtrækkende historie. I Orienten har Japan og Manchukuo længe været uadskillelig knyttede til hinanden. Den som forstår, kan ikke undlate at se, at den nylig skete tingenes udvikling er en hellig åbenbarelse fra himlen.

Fra de ældste tider har den janpanske race haft ét mål, at bringe freden til at råde i østen; for at nå dette mål har det ikke skyet noget offer. Resultatet er det som vi nu ser i Manchukuo. Denne helsebringende stræben henimod fællesskab og lykke for begge land har sin grund i gammelt-historisk slægtskab.

III. *Major Kuge's selvmord.*

For en soldat gives der ingen større vanære end at blive taget tilfange. Japans militære opdragelse betragter dette som et meget væsentlig punkt. Det hører til ånden i Japans hær, at i tilfælde af at en afdeling bliver overmandet er det opgaven for hver enkelt at føre en fortvivlet kamp til sidste mand for

at holde stillingen. Den logiske følge af denne opfattelse, er at ingen soldat bør blive taget til fange. Sker det alligevel vil hans opførsel senere blive underkastet dom ved militær-retten.

Major Kuge var bleven overgivet til denne ret. Det blev klart, at der var intet at bebrejde ham; han var hårdt såret bleven giort til fange — og altså uden al skyld. Desuagtet følte han vanæren ved at være taget levende tilfange hvilende tungt på sig. Han besluttede da at sone sin skam ved at dø. Han opfyldte først sine forpligtelser — undersøgte hvorledes hans afdeling havde optrådt under kampen og afgav rapport derom. Derpå besøgte han sin regimentskommandørs, oberst Hyayashi's grav. Så begik han selvmord forat sone sin vanære.

Major Kuge er os alle en anskuelsesundervisning i, at når en soldat engang er tagen tilfange må han gøre en ende på sit liv. Det er et herligt eksempel, egnet til den militære opdragelse, til at fostre den rette soldaterånd. Det er denne ånd, som gennemtrænger den japanske hær og flåde, det er den som gør dem uovervindelige.

IV. *Retraite er nederlag.*

Under den europæiske krig havde jeg lejlighed til at følge en russisk hærafdeling, ikke som tilskuer, men som kombattant. Japan stod på de Allieredes side.

Japans militære opdragelse har lært os, at tilbagegang under alle vilkår er absolut utilstedelig. I de fleste lands hære anses det at gå tilbage for at være ligeså naturligt som at gå frem; hvis de mener det er mere fordelagtigt at trække sig tilbage, så gør de det uden betænkelighed. Da jeg i krigen gjentagne gange havde lejlighed til at overvære sådanne tilbagetog, blev jeg fast overbevist om, hvor forkastelig en sådan taktik er. Blot tanken om et muligt tilbagetog er tilstrækkelig til at nedslå kampånden. Dette må føre til nederlag.

V. *Japan er nu blevet verdsligt.*

Når vi ser tilbage på den rejsning, som Japan fik i et tidligere slægtled, kan vi ikke undlade at beundre den utrættelighed, den energi, som udfoldedes af de ledende, af hvilke mange var ganske unge mænd, ikke mere end 20 år. Alle rejste de sig til værn for tronen og dens værdighed; de var alle klar over at de

var villige til at tage på deres skuldre den tunge byrde at lægge grunden til et nyt kejserdømme, idet de bestandig havde i tanke kejserens befalinger, der for dem var som bud fra himlen.

Men nu, hvorledes er det med de unge mænd i dag? I tyve års alderen må de endnu underholdes af deres forældre og de er stadige gæster på kaféér og restauranter af tvivlsomt rygte. I skolen laver de hvert øjeblik strike på den ringeste foranledning. Deres anskuelser er ofte ganske uforenelige med den overleverede nationale måde at tænke på, og ofte griber de til forholdsregler som er stridende mod al japansk lov. De går ud for at træffe en mand af meget tvivlsom karakter og gør stor alarm idet de råber «Leve vort fædreland Sovjet!» I sandhed de er så langt borte fra den rette vej, at man ikke kan anse dem for helt vel forvarede. Vi lever nu i et verdsliggiort Japan, ikke i det Japan som bragte det store gennembrud for votr folk.

VI. *Fremtidsudsigter.*

Japan er nu ifærd med uden tøven at trænge ind på kinesisk jord. Den hele udvikling er strengt logisk, den for al militaristisk imperialisme gamle, velkendte. Vi måtte besætte Mansjuriet for at beskytte Japan; Jehol måtte vi erobre for at beskytte Mansjuriet, og nu har vi taget Chiumenkov (et pas i den store mur) for at beskytte Jehol. Den militære logik er uimodståelig, når engang dens forudsætninger er anerkendte. Der er ingen tvivl om, at den japanske regering taler fuldstændig sandt, når den siger, at hvis det nævnte pas var bleven i kinesernes hænder, vilde Jehol og Mansjuriet være bleven oversvømmet med kinesiske spioner. Vi må beholde det også fordi det er gennem dette pas Chang Hsu-liang bestandig har sendt hjælpetropper ind i Mansjuriet.

Det er meget muligt, at vi inden længe — og med fuld ret — må sige ganske det samme om Peiping. I sandhed, så længe Japan lader blot en fod kinesisk jord forblive i en kinesisk regerings hænder, vil der være et udgangspunkt for en virksom fare for os. Det er en ganske klar logisk følge, at ethvert folk som gør et andet folk til sin fiende, vil være i fare sålænge denne fiendtlige nation lever.

[1])«We do not see, that a moral judgment concerning Japan's present course is called for, or would be relevant to the course of events if made. But the observation is certainly justified that persons and nations who care for their own security would be reckless indeed if they risked a single cent or a single calculation on the future stability of Japan.

*

Således taler den mand der i øjeblikket er som det synes Japans enevældige leder. Det er et ganske klart billede vi får af ham og den tankegang han representerer. Her er en der vil leve livet dristigt. Machiavelli vilde have nydt ham og beundret ham. Frederik den store vilde vel have misundt ham, der ikke var hæmmet af nogen art kristelige begreper, ingen bjærgprædiken havde, intet kærlighedsbud, ingen Kristus — og som derfor ikke behvøvede at skrive en Anti-Machiavelli.

På det militære område må det siges, at Araki udtaler sig med en åbenhed og oprigtighed, som man meget vel kan beundre.

Noget anderledes forholder det sig med hvad man kunde kalde talerens historisk-politiske filosofi, f. eks. hans udtalelser (her og andensteds) om Manchukuos forhold ned igennnem tiden til Japan. De er så usandsynligt løgnagtige, at man simpelthen ikke ved hvad der er at stille op med dem. Kinas berømte statsmand *Li Hung-chang* har engang udtalt sin undren over, at de kristelige nationers diplomater «lyver som en fuglehandler i Shanghai». Ingen som kender noget til Europas diplomatiske optræden overfor Kina vil tænke på at bestride rigtigheden af denne bemærkning. Kun vil vi tilføje, at her er et af de punkter, hvor japaneserne tilfulde har lært at tilegne sig det kristne vestens metoder; der er ingen tvivl om at hvad hykleri og forestillelse angår har de nået deres forbillede; i retning af frækhed og hensynsløshed synes de næsten at kunne gøre krav på at have overgået det.

Hans Koch.

---

[1]) De sidste linier giver jeg her på engelsk, da jeg må tilstå jeg ikke er helt sikker på deres betydning, og de dog ikke bør mangle i dette referat. *H. K.*

DEN KOSMISKE KRISTUS

Av KARL LUDVIG REICHELT

Betraktninger i forbindelse med biskop Berggrav anmeldelse av min bok *«Fra Kristenlivets Helligdom»* i «Kirke og Kultur»s juninummer 1932.

For den store og viktige saks skyld — ikke av personlige grunne — ber jeg om å få lov til å nevne et par ting i anledning biskop Berggravs anmeldelse av min bok *«Fra Kristuslivets Helligdom»*.

Anmeldelsen har fått formen av en artikkel, og denne bærer den megetsigende overskrift *«Den Kosmiske Kristus»*.

Først må jeg imidlertid få fremføre min undskyldning fordi replikken kommer så sent. Grunnen er den at jeg har vært ute på en meget lang reise like til Øst Tibet. Først efter hjemkomsten til Tao Fong Shan i slutningen av det gamle år fikk jeg leilighet til å lese artikkelen.

Jeg er takknemlig fordi Berggrav går så pass utførlig inn på det som er bokens hovedtanke, *Kristus som den altomspennende, individets og alltets livgiver og frelser.* — Denne min takknemlighet blir ikke mindre selvom den ærede redaktør gang på gang viser sig å ha missforstått mig og på grunnlag av disse missforståelser gjør en rekke feilslutninger.

Hovedsaken er at *selve forholdet* blir belyst, *at den hellige bevegelse og fornyelse som knytter sig til dette utvidede Kristussyn riktig blir kjent og påaktet blandt menneskene.* Spørsmålet griper på det dypeste inn i Kristkirkens og samfundets liv såvell i Vesterlandene som ute blandt Asias oplyste og tenkende mennesker, ja over den hele jord. På mine reiser gjennem landene og ikke minst under opholdet i de skandinaviske land har jeg møtt en hel del mennesker, som mer eller mindre bevisst gikk med *en kosmisk innstilling,* mennesker som derfor ut fra sin dypeste naturbestemthet også måtte se på religionen og Kristuslivet ut fra disse linjer.

Ikke å tale om det som jeg til stadighet oplever herute i Øst-Asia. Ved universitetene og de teologiske læreanstalter, i klostrene og i legbuddhistenes foreninger, i misjonsmenighetene, kort sagt, overalt hvor jeg får opfordring eller har leilighet til å tale — der er det først og fremst *denne ene ting,* som fengsler og som i adskillige tilfeller driver frem til åndelig fornyelse og berikelse: *Kristus Jesus som den der omspenner helt og fullt så vel den enkeltes som slektens, verdens og universets liv. Faderen «har gitt ham makt over alt kjød». Gud selv «bor i et lys hvortil ingen kan komme».* Han *er den som «intet menneske har sett eller kan se»* (1. Tom. 6, 16). *Og dog i Kristus opleves det umulige: Gud blir vår Fader og vi kommer ham usigelig nær — uten dog nogensinne å komme tilbunns i hans vesen.*

Likesom Gud har skapt alle ting og opholder alle ting *ved sitt ord* (det vil i dypeste forstand si *Kristus)* således er *verdens og slektens frelse, ja hele skapningens fornyelse knyttet til ham.* Derfor har også den store, den «evige» forsoning, Golgatas underbare mysterium, den største betydning såvel for den enkelte som for det hele Kosmos. Sammenlign Paulus's henførende skildring av dette i Rom. 8, 19—22.

For Paulus, med den sterke kosmiske innstilling, var det åpenbart slik, at *all-naturen,* som også er underlagt forkrenkeligheten (kaos) just ved den frelse som blir *Gudsbarnene* tildel — også kommer inn under håpets og fornyelsens tegn. Skildringen av denne Kristi altomspennende betydning når sin klimaks i det bekjente avsnitt av Kolosserbrevet (1, 15—20), hvori alle tenkelige sfærer (planer) er trukket inn. Det er vel vanskelig for nogen å lese dette avsnitt uten å føle tonene fra Johannesevangeliets prolog.

«Og han er et billede av Gud den usynlige — den førstefødte fremfor enhver skapning. Ti i ham er alle ting skapte, de i himlene og de på jorden, de synlige og de usynlige, enten der så er troner eller herredømmer eller makter eller myndigheter — alt er det skapt ved ham og til ham.

Og han er hovedet for legemet som er menigheten, han som er ophavet, den førstefødte av de døde, for at han i alle deler skulde være den ypperste. Ti det var Guds vilje at hele hans fylde skulde ta bolig i ham — og ved ham å forlike alle ting

med sig, idet han gjorde fred ved hans korses blod — ved ham — enten det er de på jorden eller de i himmelene.»

Så gigantisk er Jesus Kristus! Og dog — *Gud, Faderen,* står bak det hele. Han «opslukes» ikke, selv om Kristus får stå der som den altbeherskende. *Tvertimot, jo større man tenker om Kristus, jo mere ærer man Faderen i hans usigelige majestet.* Ti det er først gjennem Jesus Kristus at vi kjenner Faderen. «Han har åpenbaret , ja forklaret ham». — Jeg tror nok også at en omhyggelig gjennemlesning av min bok vil overbevise leserne om at der foreligger et ærlig forsøk på å følge denne vårt nytestamentes tankegang.

Likeså er det min fulle overbevisning at der ingen motsetning er på dette punkt mellem Johannesevangeliet og synoptikerne. Den rent *historiske side* i forbindelse med inkarnasjonen av Guds enbårne sønn, hans evige Logos, kan ikke noksom understrekes. Dette er da også på det klareste fremholdt i boken. Se side 34—35. — Det Kristusbillede som på en så merkelig måte er utfoldet i Johannesevangeliet er efter min formening på en mere latent måte tilstede også hos synoptikerne. — Rammen for det rent menneskelige, selv det mest genialt menneskelige utstyr er sprengt allerede i synopsen og man ser Menneskesønnen *herliggjøres, det vil si, mere og mere bestemt trede inn i den altbeherskende og altomspennende kosmiske, ja overkosmiske stilling, som han hadde hos Faderen «før verdens grunnvold blev lagt.»* Sml. Joh. 17.

På særlig vis blev dette fullbyrdet gjennem opstandelsen og himmelfarten efterat den store forsoning hadde funnet sted. Så langt fra at dette betyr at man mister Jesus Kristus som *Broderen* og den historisk bestemte *Frelser,* så går det meget mere slik at man just med tanken på hans herliggjørelse med indre trygghet får legge sin evighetsbestemte sjel til hvile hos ham. Man oplever sannheten av hans eget sterke ord: *«Når jeg blir ophøiet fra jorden vil jeg drage alle til mig.»*

Man vil av det som her er sagt forstå hvad det er som er *bokens formål.* Den vil så visst ikke være en lærebok i dogmatikk. Som Berggrav også så treffende bemerker, idet han selv legger mig ordene i munnen:

«Kjære venn, jeg er enig i alt; men jeg hadde denne gang til opdrag å fremheve *noget særlig* uten at jeg dermed vilde sette noget utenfor.»

Ganske riktig. Det hele kan spesifiseres ennu mere. Bokens titel tilsier at her heller ikke er tale om å gi en fremstilling av alt det som går inn under begrepet «Kristuslivets Helligdom». *Det er blott enkelte sider — sider som synes mig ganske overordentlig viktige just i vår tid — der her behandles.* Dette kommer frem i titelen «*Fra Kristuslivets Helligdom*».

Med glede hører og leser jeg hvad andre har å si om dette uuttømmelige veld, de enkeltes erfaringer fra troeslivet med Kristus. Og jeg er mig vel bevisst at eftersom vårt utstyr og vår sjelslegning (vår «strålebane) er lagt av Gud, således vil også «livet i Guds sønn» reflektere en underlig rikdom av nyanser hos de enkelte. Just under den kosmiske innstilling har jeg i nogen grad lært å høiakte og verdsette mine medmennesker og medkristne, selv om de rent temporært opererer på en snever religiøs basis, ja endog føler sig nødsaget til å fordømme mig. Vi har jo hele evigheten foran oss, så der skal nok bli leilighet til forståelse! *Hovedsaken er at vi lever under nåden og sannheten og er tro mot Gud og oss selv på hvert trinn av vår utvikling.* — Så vil nok sannheten sette oss alle fri til slutt. Som tidligere nevnt, det er rent påfallende hvordan en økende skare av nutidsmennesker er innstillet for det mere kosmiske synspunkt.

Det er vel også for slike mennesker at boken ha vært til nogen hjelp og velsignelse. Brevene som er innkommet fra folk som har lest boken tyder på dette.

Der er ett trekk som disse mennesker synes å ha tilfelles. De kan ikke tenke sig Jesus Kristus løst ut av den dype forbindelse med *all-livet.* Skulde det være tilfelle, vilde det hele briste sammen for dem. Ut fra sin innerste legning og livstrang må de se ham med troens øie, ikke bare som en «*bakgrunn*» eller som en fjern og tåket gigant — de må kjenne ham som livets innerste rytme, der fyller tiden og evigheten med *mulig mening.* Det er derfor så betegnende at der helt providentielt blev bygget op såvel i Vesten som i Østen to slike underbare *ord-kar* som *Logos* og *Tao,* uttrykk, hvori litt efter litt *det egenartede ved Kristuslivet* kunne finne navn. — Som en av våre største menn i Nordens kirkeliv uttrykker det efter å ha lest boken: «*Gud give oss ett äkta Logos-hjärta*».

Personlig bekjenner jeg åpent at kun på dette grunnlag har

jeg frimodighet til å stå som kristen misjonær i Asia, her hvor den kosmiske innstilling går så sterk og tydelig som en rød tråd gjennem menneskenes mentalitet og alt hvad man eier av filosofisk og religiøs systematikk.

Jeg trenger dette kristensyn for med håp å kunne *«arbeide på min egen frelse»* (Filp. 2, 12) og videre for å kunne stå med frimodighet som misjonær herute i Østen. Det er ikke for intet at just disse kosmiske toner lyder så sterkt i forbindelse med verdensfrelsen, slik som oldkirken hadde opfattet Jesus Kristus (Matt. 28, 18—19):

«Mig er given all makt i himmel og på jord; gå derfor ut og gjør alle folkslag til disipler»....

Så langt fra å skremmes eller «miste pusten» overfor en sådan altomspennende Frelser, så langt fra å få Gud «på avstand» eller tape ham av syne som en «nominell skygge» i det fjerne, så blir Gud og hans Kristus just på denne måte *den store virkelighet* for det kosmisk innstillede sinn: *«Ti i ham er det vi lever og rører oss og er til.»* Fadernavnet og Frelsernavnet får en mere sann og tilforlatelig tone, idet det løftes op i uendelighetens sfære. Ti vi mennesker og ikke minst nutidsmenneskene med sin store virkelighetstrang kjenner at det vilde bety en grunnbrist og en falsk forskyvning om vi på nogen måte i vår tanke vilde begrense det guddommelige.

Grunnen er klar. Det er den som så høitidsfullt er forkynt allerede i den gamle pakts tid: *«Også evigheten har Du lagt i deres hjerter.»* Præd. k. 3, 11. Selv er vi omgitt av uendeligheten på alle kanter. Noget mindre, noget begrenset vilde derfor virke *urovekkende* og *usant.* Det vilde være ute av harmoni med tilværelsen.

Ved denne perspektivenes forlengelse «flyttes» ikke «centret fra det meget lokale sted på Golgata og inn i en indre arena bak et forheng». Centret for oss som lever her på jordlivets plan er og blir Golgata, hvor Guds kjærlighet bryter frem i hele sin stråleglans. Men denne kjensgjerning forhindrer ikke at forkynnelsen av Gudsriket like fra apostelkirken naturlig har samlet sig *også om den opstandelse, den herliggjorte, der nu ved sin ånd lever og virker i sin menighets og i verdens samlede liv.* — Bruddstykkene fra oldkirkens gamle misjonshymne

hvor «*Gudsfryktens hemmelighet*» besynges, taler her sitt sterke sprog. 1 Tim. 3, 16:

«Han som blev åpenbaret i kjød,
rettferdiggjort i ånd,
sett av engler,
forkynt iblandt folkeslag,
troet i verden,
optatt i herlighet».

Det er sagt at synd- og skyldfølelsen ikke kommer helt til sin rett, når denne kosmiske innstilling urgeres. Det er muligens også en feil at der ikke er talt mere om denne side av saken i min bok. Men som sagt, planen var ikke lagt slik at jeg synes det var nødvendig å ta *alle* sider med. — Og jeg mente at man fra avsnittet om «Synd og straff» (side 81—82) vilde få et klart inntrykk av *den utdypede skyldfølelse,* som Kristuslivet fører med sig i forhold til alt hvad man ser om denne sak innen de andre religionsgrupper.

Med hensyn til denne sak har jeg forøvrig den erfaring at *den uklare uendelighetsmystikk* avstreifer syndserkjennelsen på den betenkeligste måte. Men på den annen side står det likeså klart for mig *at kristne med en kosmisk innstilling, mennesker som for alvor lever Kristuslivet og som derved har fått sitt centrum i den levende Gud — i ganske særlig grad føler syndens ve og alvor, likesåvisst som de også kjenner den store verdenssmerte og den dype samlidelse med slekten som ingen andre.*

Det kan psykologisk sett heller ikke være anderledes. Dette på den ene side å kjenne den sterke trang til harmoni og overensstemmelse med Skaperens plan og hellige vilje — og så på den annen side under Kristi lys å skue ned i sitt eget sønderrevne hjerte med alle de onde tilbøieligheter og all den såre vanmakt, hvordan kan det annet enn å bringe mennesket i kne i bønn og bod!

Og videre — det å åpne sitt sinn for verdens nød, det å føle sig knyttet sammen med og solidarisk med alt som lever, hvordan kan det annet enn å legge en dyp alvorstone over ens liv idet man lukkes inn i Kristi lidelsessamfund! — Der er ikke bare noget «pompøst» og «betagende» ved denne kristocentri-

ske og kosmiske innstilling — der er noget uendelig lidelsesfullt, men derfor også herlighetsfullt.

Jeg skriver ikke dette for å diskutere. Jeg skriver ut fra en dyp trang til å peke på et viktig, men sørgelig upåaktet forhold i nutidens åndelige liv.

Derfor må jeg også få lov til å fremføre denne appell til Nordens kristne og da særlig til de ledende i kirken: Husk på at der er en stadig økende skare i nutiden som går med en *kosmisk innstilling* og som inderlig gjerne vilde se *all-livet* belyst fra kristentroens synspunkt. Møt dem med forståelse, sett eder inn i deres tankegang. Avfei dem ikke på den almindelige negative og banale måte med lange jeremiader over alle de nye orientalsk- og teosofisk betonede foreninger som skyter frem! Tal og skriv som *mennesker* der ennu eier litt av den hellige evne til å stå med *undren* overfor tilværelsen, vær ikke altfor snart ferdige! *Tal som dem der i Jesus Kristus, Guds veldige sønn er begynt å se livets og evighetens store sammenheng, kraftens og fornyelsens kilde.* Erfaringen fra Østens storbyer er denne at *bare det å få et menneske åndelig og religiøst interessert,* det at et menneske f. eks. knyttes til en teosofisk forening, *kan* bety den første hellige bevegelse inn mot centrum, inn mot Kristuslivet — hvis det blott møter en forståelsesfull og Kristusgrepet venn, som forstår å hjelpe. — Kagawa, Stanley Jones, biskop Song i Szechuan er her levende eksempler. — Betegnende er det at Kagawa gang på gang i sine foredrag kommer tilbake til betegnelsen «*den kosmiske Kristus*» — ikke som en talefigur, men som en levende virkelighet. Når jeg har sittet under hans talerstol har jeg hatt en lignende oplevelse som når jeg leser av *våre avdøde, Kini Gundersens* eller *Johannes Johnsons* skrifter.

Her er det store vingefang, her er den lidelsesfulle og dog så lykkelige solidaritet med alt som lever i Kristus Jesus. «*Alt hører eder til; ti I hører Kristus til og Kristus hører Gud til.*»

Tao Fong Shan ved Hong Kong, 20. februar 1933.

Karl Ludvig Reichelt.

NOTISER

ET PAR ORD TIL PASTOR ODD GODAL

Anmeldelsen i Kirke og Kulturs aprilhefte av min bok «Av den fri tankes A B C» tjener tidsskriftet til ære ved sin kultiverte tone, som adskiller sig meget fordelaktig fra den behandling konservative aviser har gjort min bok og forfatteren til gjenstand for.

Når jeg ber om plass for nogen ord i anledning av anmeldelsen, er det derfor på ingen måte for å beklage mig. Men der er forskjellige ting i anmeldelsen, som er så dunkle og uklare, at det er høist ønskelig å få litt nærmere beskjed fra hr. Godal om hvad han egentlig mener:

1. Side 223 sier hr. Godal: «Vi er også idag nødt til å bøie oss for kjennsgjerninger, som er helt fornuftstridige».

Hvad menes her med «kjennsgjerninger»? For mig står det slik, at det er helt selvmotsigende å si om en kjennsgjerning, at den er fornuftstridig. En kjennsgjerning kan synes oss uforklarlig, den kan synes oss så gåtefull, at vi mistviler om at vår fornuft nogensinde vil kunne innregistrere den i dens plass i årsaksrekken. Men derfor blir den dog ikke fornuftstridig. Jeg ber hr. Godal nevne ett eneste eksempel på en efter han smening fornuftstridig kjennsgjerning.

2. Side 224 heter det: «Erkjennelsesteoretiske problemer har han løst ved å avskaffe dem».

Intet ligger mig fjernere enn å ville «løse» problemer ved å late som de ikke eksisterer. Atter må jeg be hr. Godal om å nevne et eksempel eller helst å nevne hvert enkelt av de «erkjennelsesteoretiske problemer» som han sikter til.

3. På samme side heter det i anledning av mitt helt deterministiske syn på den såkalte «fri vilje»: «Men her blir bokens ufrivillige ironi for åpenbar. Den fri vilje eksisterer ikke, men den fri tanke er bokens løsen! Ordet frihet er mange ganger blitt misbrukt, nu blir det sandelig også latterliggjort».

Den som har lest min bok, må vite, at efter min mening er vilje og tanke i like grad og i enhver henseende årsaksbestemt derigjennem, at de er *nødvendige* utslag av vår personlighet. Og vår personlighet er til innerste trevl og hvert sekund i vårt liv årsaksbestemt ved arv og miljø. Dette er jo gamle, gode deterministiske grunntanker, som store tenkere har forkynt gjennem århundrer.

At der kan ligge nogen latterliggjørelse av ordet frihet i dette syn på fri tanke og fri vilje, det kan ikke innrømmes.

Derimot kan jeg være enig i, at uttrykket «fri tanke» er sproglig unøiaktig. Skulde deterministen uttrykke sig helt fullstendig måtte han si: «fri men årsaksbestemte tanke». Dette vilde imidlertid være en «latterlig» omstendelighet, — helt overflødig fordi det vilde være å si det selvfølgelige, det *alltid* underforståtte.

4. Side 225 slutter hr. Godal sin anmeldelse med den bemerkning, at boken «er mer i pakt med 1880-årene enn 1930-årene, og vil sikkert snart hvile blandt sine fedre».

Det må han jo ha lov til å si, iallfall hvis han mener det. Men det er kanskje ikke så alvorlig ment, for på et annet sted i anmeldelsen sier han jo: «Enhver prest bør lese boken, det taler i den en stemme som han trenger å høre».

August Strindberg skrev i sin tid (citatet henter jeg fra «Fritt Ord» 1933 side 44): «Det ligger i stridens natur att man förklarar sine konkurrenter föråldrade». Dette ord av den store svenske menneskekjenner har adresse til hr. Godal og til sørgelig mange andre, som skriver anmeldelser av bøker, hvis meningsinnhold de er uenig i.

Thomas Bonnevie.

EN DUPLIKK

A. 1. Spørsmålet er uklart. Hr. Bonnevie sier at det er selvmotsigende at en kjennsgjerning er fornuftstridig, selv om vi ikke kan finne nogen mening i den. Skal dette forståes derhen, at det faktisk er mening i tingen, men at vi bare ikke kan gripe den, ja da appellerer jo hr. Bonnevie til en høiere mening som er utenfor og uavhengig av oss. Han er da glidd inn i en religiøs holdning, noget som jeg påviste yderligere i min anmeldelse. Bare er det ikke Kristi Gud han tror på, men en gud som kalles den høiere fornuft.

Er meningen derimot den at en kjennsgjerning er fornuftig i og med at vi kan «innregistrere den i dens plass i årsaksrekken», så viser det at hr. Bonnevie setter likhetstegn mellem forstand og fornuft. Verdenskrigen som jeg nevnte som en fornuftstridig kjennsgjerning, kan selvfølgelig godt innregistreres i årsaksrekken, men dermed er den ikke blitt fornuftig. Det virkelige er ikke alltid fornuftig. Hvor det er tale om fornuft, blir det også tale om vurdering, om det som har betydning for menneskelivet.

Er det innregistreringen i årsaksrekken som for hr. Bonnevie er løsningen på tilværelsens problemer, så fremgår det atter med all tydelighet at hans tenkning er temmelig smalsporet, at han beveger sig i en naturvidenskapelig tenkemåte og tror at tilværelsens livsspørsmål kan løses utfra den. Vi får igjen demonstrert at erkjennelsesteoretiske problemer (som f. eks. vurderingsproblemet) ligger ham temmelig fjernt, så nogen yderligere påvisning av dette som svar til spørsmål 2 skulde være overflødig.

Ad 3. Det vilde være heldig om hr. Bonnevie hadde vært nøiaktig: «fri men årsaksbestemt tanke» — eller om han hadde vært enda nøiaktigere:

den årsaksbestemte tankes A B C. Han kaller det en latterlig omstendelighet. Det skulde være «selvfølgelig» underforstått. Det er noget mystisk ved slike satser som blir latterlige ved en nøiere definisjon. Og at frihetsproblemet er løst på den måte som hr. Bonnevie antyder, er muligens en selvfølgelighet for gamle, gode determinister, men ikke for moderne tenkere. Faktum er jo at hr. Bonnevie praktisk ikke gir slipp på den frihet som han teoretisk benekter. Det er sant, satsen blir latterlig, den blir nemlig kun en tom fiksjon. Den har ingen faktisk betydning for hr. Bonnevie, — hvorfor da slynge ut: «Fritänkare jag näms, det er min heder»?

Nei, det er noget irrasjonalt ved friheten som ikke lar sig uttømmende forklare ved «latterlige omstendeligheter». Og friheten melder sig for oss alle også derved at vi ikke kan flykte fra ansvaret for hvad vi innpoder folk, selv om vi og vår tenkning er aldri så årsaksbestemt.

Ad 4. At jeg opfordret prestene til å lese boken kom av at de for sin egen og andres skyld skulde vite at det finnes gjengangere iblandt oss.

Odd Godal.

LITTERATUR

Medicinsk Folkebibliotek.

Under fellestitelen *Medicinsk Folkebibliotek* er der i de senere år fremkommet et par høist fortjenstfulle fremstillinger av medicinske spørsmål, beregnet på ikke-lægekyndige. Tidligere er utkommet «Kreftsykdommene» og Dr. Hollands bok om kjønsorganenes sykdommer. Dr. med. Thjøttas fremstilling av alt det som hører inn under begrepet *smittsomme sykdommer* kommer nu til som den tredje publikasjon.

Jeg vil på det varmeste anbefale denne lille bok til almenhetens opmerksomhet. Forfatteren har en glimrende fremstillingsevne. Han er en av vårt lands mest fremtredende menn på sitt felt. Og disse to egenskaper gir sig på en strålende måte tilkjenne i hans bok. Den kan leses av hvem som helst uten nogen vanskelighet. Og den inneholder samtidig så grundige oplysninger om de mange sider av smittespørsmålet, at vi almindelige læger, der ikke hører til smittefaget, uten å gå vår verdighet for nær, godt kan innlemme denne lille folkebok i vårt medicinske bibliotek, og ha nytte av den. Det er uten sammenligning den beste populærmedicinske bok jeg nogen gang har lest. Til sine tider virker boken likefrem «underholdende», ja endog «spennede». Jeg tenker her særlig på fremstillingen om gulfeberens bekjempelse og de undersøkelser som førte til målet her.

Det vilde være meget nyttig om Medicinsk Folkebibliotek kom til å fortsette sin utgivervirksomhet. Det er efter min opfatning av den største betydning at almenheten i høiere grad enn nu får et klart og nøkternt innblikk i alt dette om sykdommenes vesen og deres bekjempelse. Et slikt klarere innblikk vil også skape bedre betingelser for et forståelsesfullt forhold mellem patienter og læger. Megen forloren mystikk — og mystifikasjon — vil da kanske forsvinne. Lægekunstens betydelige virkefelt vil tre klart frem. *Men dens begrensning vil også bli tydeligere synbar.* Meget gammel overtro og medicinmannkultus vil forsvinne. Tillitsforholdet mellem patient og læge vil i det hele tre inn i en ny face, fordi begge parter i nogen grad kjenner til hvad det i det hele tatt dreier sig om.

Kristen Andersen.

Fadervår. Utlagt av *Ivar Welle.* Tegninger av Per Vigeland. Lutherstiftelsen.

Det er en usedvanlig god og verdifull bok Welle har gitt oss her. Den fortjener å bli almindelig kjent og brukt som andaktsbok til hjelp under vårt bønneliv. Alle har noget å lære av den. Og mange vil kjenne *de fikk meget.* Til dem hører un-

dertegnede. Det er sund og sterk og aktivt rettet kristendom, med sans for det store vesentlige, og med praktisk syn for de spørsmål og vanskeligheter et nutidsmenneske kan — og ofte *bør* — kjenne, så sant hans bønn nu idag virkelig får bli en bønn *i Jesu navn* —, med syn f. eks. for den *sociale* forpliktelse ut fra virkelig kristendom. Utstyret står på høide med innholdet.

S. Bretteville Jensen.

Barthianisme av *C. J. Scharling.* Nyt Nordisk Forlag. Kjøbenhavn 1932. 133 s.

Norge har hatt kirkestriden, Danmark barthianismen; man kan ikke forstå Norges kirkehistorie uten å kjenne kirkestriden, og man kan ikke forstå den minste ting i den danske kirke idag, hvis man ikke vet hvilken rolle barthianismen har spilt i de siste 10—15 år. — Derfor er der i høi grad bruk for en fremstilling og vurdering som den dr. Scharling har påtatt sig å gi.

«Tidehvervsbevægelsen», som den gjerne kaller sig, hevder selv at den er en av Karl Barth relativt uavhengig bevegelse, opstått på dansk grunn. Hvordan det enn forholder sig, er den i sin art uforfalsket barthianisme, kanskje med den forskjell at den er ennu mere ytterliggående enn Barth selv («plus royaliste que le roi»), og har trådt frem for offentligheten med en personlig tilspisset polemikk og en serie kraftige injurier, som betegner noget virkelig nytt i samtidig kirkeliv.

Dr. Scharling følger denne merkelige bevegelse i dens forskjellige faser, fra dens erupsjon i studenterverdenen efter krigen frem til idag, da hele den danske kirke gir gjenlyd av den. Han gjør det med en mild og forsonlig objektivitet, som er meget prisverdig i betraktning av emnets natur.

Tidehvervsmennene har med stor styrke og ensidighet hevdet Guds suverenitet i motsetning til all menneskelig aktivitet. Nu har de omsider opdaget at Bibelen ikke er fullt så ensidig som barthianismen. Dessverre ser det ut til at de drar den slutning, at det blir verst for Bibelen. I hvert fall har en av dens beste menn i en polemikk mot biskop V. Ammundsens utgave av Kaspers katekismus gått til felts mot det han kaller «løgnen i Det nye testamente» eller «modevangeliet» i evangeliene.

Tidehvervsbevægelsen er her kommet til et kritisk punkt, hvor den vel enten må strande eller gjøre helt om. Det første vilde være tragisk. For hvad man enn kan mene om bevegelsens fremferd, nektes kan det ikke, at den har preget og fremdeles preger både venner og motstandere i en grad som vi ikke eier sidestykke til her hjemme hos oss.

H. C. Christie.

Redaktørens adresse: Tromsø.
Redaksjonssekretær: pastor *Odd Godal*, adr. Underhaugsveien 13, Oslo.